

ΘΑΣΙΟΙ ΚΑΙ ΚΑΒΑΛΙΩΤΕΣ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΟΥ

ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ 200 ΧΡΟΝΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑ (1821-2021)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΧΙΟΝΗΣ

Το αρχοντικό του Χατζηγιώργη Μεταξά, κτισμένο το 1820.
Φωτογραφική απεικόνιση Στυλιανού Γαμβρέλη.

ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΚΑΒΑΛΑ 2021

ΘΑΣΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΒΑΛΑΣ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΘΑΣΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΘΑΣΙΟΙ ΚΑΙ ΚΑΒΑΛΙΩΤΕΣ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΟΥ

ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ 200 ΧΡΟΝΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑ (1821-2021)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΧΙΟΝΗΣ

Το αρχοντικό του Χατζηγιώργη Μεταξά, κτισμένο το 1820.
Φωτογραφική απεικόνιση Στυλιανού Γαμβρέλη.

ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΚΑΒΑΛΑ 2021

ΔΑΚΤΥΛΟΓΡΑΦΗΣΗ και ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: *Ελένη - Ειρήνη Κοσκινιώτη*

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: *Κωνσταντίνος Χιόνης*

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: *Κωνσταντίνος Χιόνης*

ΕΞΩΦΥΛΛΟ – ΟΠΙΣΘΟΦΥΛΛΟ: *Ιωάννης Λιόγκας*

ΕΚΔΟΣΗ: *εκτυπώσεις ΜΟΡΦΙΔΗ*

Η παρούσα έκδοση έγινε με δαπάνη Κ. Χιόνη

ISBN: 978-618-85750-0-4

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Χαιρετισμός του Προέδρου της Θασιακής Ένωσης Καβάλας Ν. Τσιλογεώργη	5
Προλεγόμενα από τον επιμελητή της έκδοσης Κ. Χιόνη.....	7
Γόρδου - Τσιλογεώργη Ιωάννα , Καλλίνικος Σταματιάδης ο Θάσιος (1792 - 1877).....	11
Τσιλογεώργης Νικόλαος , Η συμβολή της οικογένειας Καλαμίδα στην επανάσταση του 1821 και η εγκατάστασή της στη Θάσο.....	27
Χιόνη - Νόλαν Ιωάννα , Η Θάσος και η συμβολή των Θασίων στην επανάσταση του 1821.....	40
Χιόνης Κωνσταντίνος , Συμμετοχή Καβαλιωτών στον αγώνα του 1821	76
Χιόνης Κωνσταντίνος , Απόγονοι αγωνιστών που ζουν στην Καβάλα.....	93

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΘΑΣΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ

Είναι στιγμές στην πορεία των λαών που ο ανώνυμος άνθρωπος υπερβαίνει εαυτόν και πραγματοποιεί έργα δυσανάλογα των δυνάμεών του. Η Επανάσταση του Εικοσιένα υπήρξε αναμφίβολα τέτοια συγκλονιστική στιγμή στην ιστορική μας πορεία ως έθνους.

Ένα από τα πολλά σημαινόμενα της Ελληνικής Επανάστασης, αυτό που την κάνει αξιοθαύμαστη σε όλο τον κόσμο, είναι ότι στη διάρκειά της συναντιούνται και συνεργάζονται, όχι πάντοτε εύκολα και αρμονικά, διάφορες ετερόκλητες ομάδες: οπλαρχηγοί και πρόκριτοι, λόγιοι και έμποροι, αυτόχθονες και ετερόχθονες, άφρονες και φρόνιμοι, παρά τις τεράστιες διαφορές που τους διακρίνουν, ανεβαίνουν μαζί στο άρμα της Εξέγερσης για την πραγμάτωση ενός τολμηρού εθνικού οράματος: την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού και την κατάκτηση της ελευθερίας.

Φέτος συμπληρώνονται 200 χρόνια από την εθνική μας παλιγγενεσία. Με την πεποίθηση ότι η ιστορική μνήμη γεννάει και συντηρεί την αξιοπρέπεια των λαών και ότι επέτειοι όπως η φετινή αποτελούν πάντα αφορμή απολογισμού και αναστοχασμού, η Θασιακή Ένωση Καβάλας και η Εταιρεία Θασιακών Μελετών προσφέρουν ως ελάχιστο αντίδωρο στους νέους μας και στους απανταχού Θασίους και Καβαλιώτες το Επετειακό Λεύκωμα **«Θάσιοι και Καβαλιώτες αγωνιστές του '21»**.

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης στην περίφημη ομιλία του προς τους νέους, στις 8 Οκτωβρίου 1838 στην Πνύκα, τους συμβουλεύει να επιδιώκουν διαρκώς τη μόρφωση: «να σκλαβωθήτε εις τα γράμματά σας» τους λέει, επειδή «εις εσάς μένει να ισάσετε και να στολίσετε τον τόπο, όπου ημείς ελευθερώσαμε».

Σκοπός μας είναι το παρόν πόνημα να βρίσκεται στη βιβλιοθήκη όλων των σχολείων της Περιφερειακής Ενότητας Καβάλας, επειδή πιστεύουμε πως βασικό στοιχείο της ιστορικής παιδείας αποτελεί η γνώση και η ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων, και της δράσης των ιστορικών προσωπικοτήτων που προσδιορίζουν την ιστορική φυσιογνωμία του παρελθόντος.

Κλείνοντας το προλογικό αυτό σημείωμα αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω τις πιο θερμές ευχαριστίες μου σε όλους όσους συνέβαλαν με τα κείμενά τους στην κατάρτιση του περιεχομένου του παρόντος επετειακού λευκώματος. Θερμές ευχαριστίες εκφράζουμε επίσης και στον ιστορικό Κωνσταντίνο Χιόνη που επιμελήθηκε και στήριξε οικονομικά την έκδοσή του.

Νικόλαος Σ. Τσιλογεώργης
Πρόεδρος Θ.Ε.Κ.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Συμπληρώθηκαν φέτος διακόσια χρόνια από την έναρξη του ιερού αγώνα των Ελλήνων. Το Εικοσιένα βέβαια δεν αποτελεί την αφετηρία αλλά το τέρμα των εθνικών αγώνων του ελληνισμού, που άρχισαν ευθύς μετά την άλωση ή λίγο πριν απ' αυτήν. Αποτελεί τη συνισταμένη όλων των προσπαθειών του υπόδουλου ελληνισμού για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Αποτελεί πράγματι τη μεγάλη ιστορική πράξη που σφράγισε όχι μόνο τη μοίρα των δημιουργών του αλλά και των απογόνων του. Είναι το ανεπανάληπτο ιστορικό γεγονός που ανέσυρε από την αφάνεια κι αποκατέστησε το υπόδουλο ελληνικό γένος και στη συνταρακτική του πορεία διέλυσε το μύθο της Ιερής Συμμαχίας και προώθησε νέες ιστορικές δυνάμεις, που ήταν αδύνατο να προβλεφθούν προεπαναστατικά. Το Εικοσιένα, λοιπόν, ήλθε να ανασυνδέσει δυναμικά κι ολοκληρωμένα το ιστορικό παρελθόν της ελληνικής φυλής, να αποκαταστήσει την ιστορική συνέχειά του.

Η παρουσία του νεοελληνικού κόσμου αρχίζει να διαμορφώνεται κατά τους τελευταίους βυζαντινούς χρόνους. Οι φραγκικές κατακτήσεις αφύπνισαν τον ελληνισμό, ο οποίος ξεσηκώθηκε και εσάρωσε τον τυχοδιωκτικό συρφετό της Δύσης αφομοιώνοντας όσα λείψανα είχαν απομείνει από τη μεγάλη αυτή δοκιμασία της φραγκικής παρουσίας. Η διαμόρφωση του Βυζαντίου σε νεοελληνικό κόσμο άρχισε να πραγματοποιείται μετά το 1204. Μέσα από τον κυκεώνα της πολυαρχίας του Βυζαντίου ξεπήδησε το νεοελληνικό έθνος, που αλλίμονο, όμως, μοίρα κακή δεν το άφησε να επιβιώσει. Τα φλογερά μηνύματα των τελευταίων βυζαντινών λογίων δεν μπόρεσαν να εμπνεύσουν αισιοδοξία μέσα σ' ένα περιβάλλον κατήφειας και παρακμής, που το είχαν διαβρώσει οι εσχατολογικές ιδέες. Η αφύπνιση της ελληνικής εθνικής συνείδησης εκδηλώνεται με τη διακήρυξη των λογίων τους «*Έλληνες εσμέν το γένος*». Οι αγώνες προς τους Φράγκους χαλύβδωσαν βέβαια τη θέλησή τους να αγωνισθούν κατά της ξενοκρατίας, εξασθένησαν, όμως, τις δυνάμεις τους και δεν μπόρεσαν ν' αντέξουν στην τουρκική λαίλαπα, όταν αυτή ενέσκηψε και κατασκήνωσε έξω από τα ερείπια της καθημαγμένης πρωτεύουσας.

Ο νεοελληνισμός μετά την αποφράδα ημέρα της άλωσης διασκορπίζεται. Όσοι κατέφυγαν στη Δύση δημιούργησαν ανθηρές ελληνικές παροικίες. Όσοι παρέμειναν στην πατρώα γη, υπέκυψαν αλλά δεν συνθηκολόγησαν, σκλαβώθηκαν, μα δεν έσβησαν. Οργανώθηκαν και συσπειρωμένοι γύρω από την Εκκλησία και την Κοινότητα αντέταξαν σθεναρή άμυνα εναντίον όλων εκείνων που απειλούσαν τη θρησκεία και τον εθνισμό τους.

Οι Έλληνες δεν αναγνώρισαν την τουρκική κατάκτηση. Τα επαναστατικά κινήματα που ξεσπούν μετά την άλωση καταπνίγονται βέβαια στο αίμα. Η κατάσταση, όμως, αλλάζει από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα, όταν αρχίζει η οικονομική ανάπτυξη του υπόδουλου ελληνισμού. Αποτέλεσμα της οικονομικής αυτής ανάπτυξης ήταν η διάδοση της παιδείας, που δίδαξε στους υπόδουλους το ένδοξο ιστορικό παρελθόν τους. Αυτή ενίσχυσε τα πρώτα

στοιχεία της νεοελληνικής εθνικής παρουσίας, που είχε ανακόψει η τουρκική κατάκτηση. Αυτή αντιστάθηκε στις τρομερές συνέπειες της σκλαβιάς και δεν άφησε να εκβαρβαρωθεί το υπόδουλο ελληνικό γένος. Αυτή καλλιέργησε την εθνική συνείδηση και κατόρθωσε να γαλουχήσει γενιές ολόκληρες με το όραμα της ανάστασης του έθνους.

Η απογοήτευση των Ελλήνων από Ρώσους και Γάλλους, που τους ξεσηκώνουν και τους εγκαταλείπουν, είχε ως αποτέλεσμα ν' αντιληφθούν ότι οι ξένοι τους εκμεταλλεύονταν και ότι έπρεπε να στηριχθούν μόνο στις δικές τους δυνάμεις. Οι ναπολεόντειοι πόλεμοι και αποκλεισμοί συσσώρευσαν άφθονο πλούτο στους νησιώτες. Οι συγκρούσεις των αρματολών και κλεφτών με τους Τούρκους από τη μια μεριά και των Ελλήνων ναυτών με τους πειρατές από την άλλη δημιούργησαν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την καλλιέργεια του επαναστατικού κλίματος στην υπόδουλη Ελλάδα. Το έθνος ξαναβρήκε την πίστη του, πίστεψε στις δυνάμεις του. Έτσι θα πάρει τη μεγάλη απόφαση ν' αγωνισθεί μόνο του για ν' αποκτήσει την ελευθερία του. Οι πρωτεργάτες και οι δημιουργοί του Εικοσιένα πίστεψαν στην ανάσταση του έθνους, στην ιστορική δύναμη της ελληνικής φυλής. Το παρελθόν παρελαύνει από το υποσυνείδητο των υπόδουλων και το ένστικτο της ιστορικής αλήθειας και δύναμης κατευθύνει τις πράξεις τους. Έχουν συναίσθηση της μεγάλης εθνικής κληρονομιάς τους και νιώθουν την ευθύνη τους έναντι των ιστορικών στιγμών του έθνους. Στις απαντήσεις του Κολοκοτρώνη στον Άγγλο Άμιλτων, διοικητή της ναυτικής μοίρας της Μεσογείου, και του Μακρυγιάννη στον Γάλλο ναύαρχο Δεριγνύ βρίσκουμε συμπτυκνόμενο το πνεύμα του ελληνισμού, όπως πολύ σωστά το συνέλαβαν οι αγράμματοι αγωνιστές του Εικοσιένα. Κι ως μη νομίσουμε ότι οι αγωνιστές αυτοί έγιναν από τη μια μέρα στην άλλη μέλη αγγελικών ταγμάτων. Συχνά οι πράξεις τους, όπως μας τις κατέγραψαν οι χρονογράφοι της εποχής τους, εναλλάσσουν μέσα μας τα αισθήματα του θαυμασμού και της απογοήτευσης. Συχνά οι ανυπέρβλητες πολεμικές αρετές τους αντισταθμίζονται μ' εγωπαθείς μικρότητες. Όλα αυτά δεν πρέπει να τα ξεχνούμε, αν θέλουμε να γράφουμε ιστορία. Σήμερα, όμως, με την καθολικότητα που δίνει στη θεώρησή μας η χρονική απόσταση και η πληρότητα της ιστορικής έρευνας κρίνουμε την πολιτεία των αγωνιστών του Εικοσιένα με μεγαλύτερη κατανόηση και περισσότερη ωφέλεια. Αντλούμε διδάγματα απ' τις αρετές τους, διδάγματα από τις ανθρώπινες αδυναμίες τους. Γεγονός πάντως είναι ότι το Εικοσιένα ήλθε να ξανασυνδέσει το έθνος μας με τις ωραιότερες παραδόσεις της ελληνικής λεβεντιάς.

Η Θάσος συμμετείχε στον αγώνα της παλιγγενεσίας. Σήκωσε το λάβαρο της επανάστασης τον Ιούνιο του 1821, όταν πλοία των Ψαριανών πλησίασαν τη Θάσο και αποβίβασαν ενόπλους στην Αστρίδα, που μετέβησαν στο Θεολόγο, πρωτεύουσα τότε του νησιού. Η παρουσία των Ψαριανών με την ενθουσιώδη εγχώρια νεολαία ανάγκασαν τον πρόεδρο της Θάσου Χατζηγιώργη να κηρύξει την επανάσταση, καίτοι εξέφρασε αμφιβολίες για

την επιτυχία του εγχειρήματος, γιατί η Θάσος ήταν απομονωμένη και εκτεθειμένη στους πολυάριθμους Τούρκους που ζούσαν στα απέναντι παράλια τους.

Για την εξέγερση των Θασίων το 1821 δεν υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες παρά μόνο απλές αναφορές στα έργα των περιηγητών Prokesch von Osten και G. Perrot, γι' αυτό και ο αείμνηστος καθηγητής Απ. Βακαλόπουλος στηρίχτηκε στις προφορικές μαρτυρίες των απογόνων των πρωταγωνιστών, που διόγκωσαν τα γεγονότα. Ανέφεραν στον Απ. Βακαλόπουλο ότι δόθηκε μάχη στον Ποτό, όπου σκοτώθηκαν πολλοί Τούρκοι από τις δυνάμεις των Θασίων και των άλλων Ελλήνων. Η προφορική αυτή μαρτυρία αποδεικνύεται αναληθής, αφού οι Τούρκοι που διέμεναν στο Θεολόγο ήταν τότε ένας τσαούσης με 2-3 ζαπτιέδες. Πώς, λοιπόν, δόθηκε μάχη, όταν μπορούσαν να τους συλλάβουν χωρίς μάχη; Έπειτα, αν σκότωναν οι Θάσιοι Τούρκους, τότε οι Τούρκοι, όταν επανήλθαν στο νησί τους το Δεκέμβριο του 1821, θα προέβαιναν σ' αντεκδικήσεις. Δεν αναφέρεται, όμως, κάτι τέτοιο. Αντίθετα αναφέρεται ότι οι Τούρκοι που συγκεντρώθηκαν στο Λιμένα παραδόθηκαν και με τ' άρματά τους οι Θάσιοι τους πέρασαν στις απέναντι ακτές. Το ίδιο συνέβη και το 1828, όταν η Θάσος απελευθερώθηκε για τρεις μήνες από τους αγωνιστές-πειρατές του καπετάν Αποστολάρα, αλλά αρνήθηκε ο Ιωάννης Καποδίστριας την ενσωμάτωσή της, για να αποφύγει τη σύγκρουσή του με τους Αιγυπτίους, στους οποίους ανήκε κυριαρχικά τότε η Θάσος, τη στιγμή που εκκρεμούσε η διευθέτηση των διαφορών του νέου κράτους με τους Τούρκους.

Οι απόγονοι των πρωταγωνιστών διόγκωσαν, πράγματι, τα γεγονότα, για να δείξουν τη μεγάλη προσφορά των προγόνων τους, σε τέτοιο βαθμό που παρέσυραν και τον Ιωάννη Φιλήμονα να αναφέρει ότι η Θάσος πλήρωσε ακριβά τη συμμετοχή της στον αγώνα της παλιγγενεσίας με τη σφαγή 1.000 Θασίων στη θέση που ονομάστηκε έκτοτε «*Κάβος της Φονιάς*». Η ονομασία, όμως, αυτή υπήρχε προ του 1821 και δόθηκε από τη σφαγή που προέβησαν οι πειρατές στους κατοίκους των Κοινύρων, γιατί πρόβαλαν αντίσταση. Η ίδια ανακρίβεια επαναλαμβάνεται χωρίς έλεγχο και σε νεότερα άρθρα.

Ο αρχικός ενθουσιασμός των κατοίκων της Θάσου άρχισε σιγά σιγά να σβήνει από το φόβο της απόβασης των Τούρκων στο νησί τους. Ο φόβος αυτός επηρέαζε τη διάθεσή τους και μετέβαλε τα αισθήματά τους. Τούτο οδήγησε τον Χατζηγιώργη στην απόφαση της δήλωσης υποταγής. Υπέδειξε στους συμπατριώτες του να ρίξουν όλο το βάρος της ευθύνης για την εξέγερση σ' αυτόν. Ο ίδιος αυτοεξορίστηκε στη Σκύρο και στην Τήνο. Επέστρεψε στη Θάσο στα τέλη του 1823 ή αρχές του 1824, αφού επισκέφθηκε το Μεχμέτ Αλή και έλαβε συγχώρεση. Πέθανε προ της 29^{ης} Δεκεμβρίου 1829, αφού αναφέρεται ως μακαρίτης σε εμμάρτυρη απόδειξη που υπέγραψε η αδελφή του Βενετούδα και ο άνδρας της Γεώργιος Παπαγιαννάκης.

Με την έναρξη της επανάστασης Θάσιοι πατριώτες εγκατέλειψαν το νησί τους και έσπευσαν να αγωνισθούν εκτός Θάσου. Πόσοι ήσαν αυτοί, δεν γνωρίζουμε, γιατί αρκετοί απ' αυτούς θα έπεσαν στα πεδία των μαχών, ενώ

κάποιοι άλλοι αναφέρονται γενικά ότι κατάγονται από τη Μακεδονία. Από νεότερες αιτήσεις επιζώντων αγωνιστών, που υποβλήθηκαν το 1846 και 1865, εντοπίσαμε τρεις Θάσιους αγωνιστές, τους οποίους και παρουσιάσαμε σε σχετικές ανακοινώσεις μας. Πρόκειται για τον Σωτήριο Δημητρίου, τον Θωμά Γεωργίου και τον Αυγερινό Βάγια.

Στους πρωταγωνιστές της Θασιακής εξέγερσης πρέπει να συμπεριληφθεί και ο Δημ. Χατζηγιαζής, θετός γιος του Χατζηγιώργη. Αυτός ξεσήκωσε τη θασιακή νεολαία του 1821. Αυτός συνέβαλε στη σύμπραξη του καπετάν Αποστολάρα με τους Θασίους για την απελευθέρωση του νησιού το 1828. Αυτός μεταφέρει edώδιμα στους Έλληνες που πεινούσαν μετά την απελευθέρωση. Αυτός ξοδεύει την περιουσία του για την ενίσχυση των Ελλήνων αγωνιστών. Τούτο σημειώνεται και σε χειρόγραφο σημείωμα που παρουσίασε ο ιερέας Δημήτριος Στρατής σε σχετική ανακοίνωσή του. Στην τρίμηνη απελευθέρωση της Θάσου στις αρχές του 1828 ο Δημήτριος Χατζηγιαζής έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο, αφού υπήρξε ο βασικός συντελεστής της σύμπραξης των Λιάπηδων του Αποστολάρα με τους εντοπίους για την απελευθέρωση του νησιού.

Λεπτομέρειες για τη δράση των Θασίων αγωνιστών μας δίνουν στην παρούσα έκδοση συνάδελφοι που ασχολήθηκαν με τη συγγραφή των βιογραφιών τους. Συμπληρώνουμε την έκδοση αυτή και με τις βιογραφίες των Καβαλιωτών αγωνιστών, ήτοι του Ιλαρίωνα Καρατζογλου και Θεοδώρου Καβαλιώτη, καθώς και του Γεωργίου Χατζή Σίμου, προγόνου της γνωστής Καβαλιώτικης οικογένειας Αστεριάδη. Στους Καβαλιώτες, που θυσιάστηκαν κατά την επανάσταση του 1821, πρέπει να συμπεριλάβουμε και το Νικόλαο Καβαλιώτη, ο οποίος απαγχονίστηκε από τους Τούρκους τον Μάιο του 1821, γιατί ανακαλύφθηκε ότι δωροδοκούσε γενίτσαρους για να γλιτώσει Έλληνες.

Τελειώνοντας, θέλω να επισημάνω το γεγονός της εγκατάστασης πολλών Ελλήνων αγωνιστών στη Θάσο, που αναγκάστηκαν να γίνουν πειρατές για να επιβιώσουν μετά τη λήξη του ιερού αγώνα. Κυνηγημένοι από τον Μιαούλη και τον Κανάρη κατέφυγαν στο γνωστό τους νησί στη Θάσο, όπου παντρεύτηκαν κι απέκτησαν οικογένειες. Στο Θεολόγο μόνο εγκαταστάθηκαν οι γνωστοί αγωνιστές Καλαμίδας, Μπίνος, Ζορμπάς, Καφαντάρης, καθώς και οι οικογένειες Ντόμπρου, Μανωλίτσου, Κουζή, Καφαντάρη κ.ο.κ. Όλοι αυτοί συνέβαλαν στην οικονομική ανάπτυξη του νησιού. Στην οικογένεια Καλαμίδα αναφέρεται μάλιστα και η εργασία του Νικολάου Τσιλογεώργη που δημοσιεύουμε στην παρούσα έκδοση.

Ο Επιμελητής της έκδοσης
Κων/νος Χιόνης

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Ο ΘΑΣΙΟΣ (1792 - 1877)

Ιωάννα Γόρδου-Τσιλογεώργη

Ο λόγιος αρχιμανδρίτης Καλλίνικος Σταματιάδης ο Θάσιος ανήκει στην κατηγορία εκείνη των κληρικών οι οποίοι έθεσαν όλες τις φυσικές και ψυχικές τους δυνάμεις στην υπηρεσία του αγώνα για αποτίναξη του τουρκικού ζυγού και της προσπάθειας για ηθική και πνευματική αναβάθμιση των συμπατριωτών τους.

Ο Καλλίνικος Σταματιάδης το 1875. Η φωτογραφία φυλασσόταν στην οικία του Αναστασίου Γιαζή στο Θεολόγο και παραχωρήθηκε από τον Κ. Χιόνη στο Δημοτικό Μουσείο Καβάλας.

Η μακρόχρονη ζωή του υπήρξε σε μεγάλο βαθμό μυθιστορηματική, γεμάτη έντονα βιώματα και δυνατές συγκινήσεις, περιπέτειες, κινδύνους, ελπίδες και απογοητεύσεις, πράγμα φυσικό άλλωστε, αφού συμμετείχε ενεργά, μέσα σε εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες, και στις τρεις φάσεις του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα: την προεπαναστατική, της προετοιμασίας· την καθαυτό επαναστατική, των πολεμικών συγκρούσεων· τη μετεπαναστατική, της προσπάθειας για διαμόρφωση της νεοελληνικής συνείδησης και ταυτότητας και της συγκρότησης σύγχρονου ελληνικού κράτους.

Δυστυχώς, για ένα μεγάλο μέρος από τη ζωή και τη δράση του - ως το 1830 περίπου - δεν διαθέτουμε επαρκείς γραπτές μαρτυρίες. Το προσωπικό του αρχείο, το οποίο περιελάμβανε και ένα αυτοβιογραφικό χειρόγραφο - ποιος ξέρει πόσων σελίδων -, και η βιβλιοθήκη του κακόπεσαν σε χέρια ανίδεων, ως προς την αξία τους, και αμαθών συγγενών του, που τα κληρονόμησαν. Αυτοί επέτρεψαν να λεηλατηθούν και να διασκορπιστούν, αν και υπήρχε δεδηλωμένη, γραπτή, η επιθυμία του να διαφυλαχθούν για τους φιλομαθείς συντοπίτες του. Κάποια βιβλία του χρησίμευσαν ως προσανάμματα για τη φωτιά, ενώ άλλα πουλήθηκαν στους παντοπώλες, για να τυλίγουν με τα φύλλα τους τα αγαθά τους. Σώθηκε μόνο ένα μέρος από την τακτική αλληλογραφία του με τους συγγενείς του στη Θάσο, χάρη στην επίμονη αναζήτηση σχετικών με αυτόν μαρτυριών από ικανούς επιστήμονες ιστορικούς -ερευνητές, που το διέσωσαν και το παρέδωσαν στο Αρχαιολογικό Μουσείο Λιμένα Θάσου, όπου και φυλασσόταν αλλά χάθηκε μετά την Κατοχή. Αυτός ίσως είναι και ο λόγος για τον οποίο ένας τόσο αξιόλογος άνθρωπος πέρασε σ' ένα είδος αφάνειας μετά τον θάνατό του και λησμονήθηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Μόλις στις αρχές του 20^{ου} αι. ορισμένοι ερευνητές εντόπισαν την πολυετή παρουσία του ως σπουδαστή στην περίφημη Αθωνιάδα Σχολή του Αγίου Όρους και την πνευματική προσφορά του ως διδασκάλου στη μεταγενέστερα ιδρυμένη Σχολή των Καρυών (Νέα Αθωνιάδα), καθώς και ως εφημερίου στις εκκλησίες του παροικιακού ελληνισμού της Βιέννης και του Μονάχου.¹ Για τη συμβολή του όμως στην επανάσταση του 1821 στη Μακεδονία - ειδικότερα στο Άγιον Όρος και τη Χαλκιδική - υπό την ηγεσία του Εμμανουήλ Παπά, αλλά και στα δύο κινήματα των Θασίων κατά το χρονικό διάστημα από το 1821 ως το 1828 με στόχο την αποτίναξη του τουρκοαιγυπτιακού ζυγού από το νησί τους πρωτομίλησε πολύ αργότερα ο καθηγητής της Ιστορίας του Νέου Ελληνισμού στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Απόστολος Βακαλόπουλος, ο οποίος μάλιστα ασχολήθηκε με την ανάδειξη της προσωπικότητας και του έργου του Καλλίνικου Σταματιάδη σε ειδική, εμπεριστατωμένη

¹Βλ. Νικολάου Ανδρ. Μιχαλόπουλου, Αρχιμανδρίτης Καλλίνικος Σταματιάδης (1792 - 1877). Ένας λόγιος κληρικός από τη Θάσο, Πρακτικά Α' Τοπικού Συμποσίου: «Η Καβάλα και η περιοχή της», Ι.Μ.Χ.Α.-189, Θεσ/νίκη 1980, σ. 361-382. Σύντομη μελέτη, η οποία αντλεί υλικό από τις πρώτες προσπάθειες βιογράφησης του Καλλίνικου Σταματιάδη.

μελέτη του.² Στην εισαγωγή της μελέτης αυτής ο έγκριτος καθηγητής δίνει συνοπτικά το στίγμα του Καλλίνικου ως εξής: «Ο βίος των λογίων Ελλήνων κληρικών, ιδίως της εποχής της τουρκοκρατίας, είναι στενά συνυφασμένος με την ιστορία των ελληνικών χωρών απ' όπου κατάγονται ή όπου σταδιοδρομούν, γιατί η δράση τους είναι πολυμερής, θρησκευτική, κοινωνική και εθνική. Ένας από τους κληρικούς αυτούς πρέπει να θεωρηθεί και ο αρχιμανδρίτης Καλλίνικος Σταματιάδης από τη Θάσο».

Με τη ζωή και τη δράση του Καλλίνικου Σταματιάδη ασχολήθηκε, ήδη από τη δεκαετία του 1970-80, και ο θασιακής καταγωγής φιλόλογος, ιστορικός-ερευνητής, μαθητής του Απ. Βακαλόπουλου, Κων. Χιόνης, σε σειρά σχετικών δημοσιεύσεων του στον τοπικό Τύπο της Καβάλας.³

Η παρούσα εργασία, προϊόν σύνθεσης των πιο ουσιαστικών στοιχείων από όλες τις μελέτες που προαναφέρθηκαν, φιλοδοξεί, στον βαθμό του δυνατού, να σκιαγραφήσει την προσωπικότητα και να αφηγηθεί το πατριωτικό και πνευματικό έργο του Καλλίνικου Σταματιάδη, εντάσσοντάς το στην εποχή που, με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, το ενέπνευσε και το νοηματοδότησε.

Ο Καλλίνικος Σταματιάδης γεννήθηκε το 1792 περ. στο χωριό Καζαβίτι (σήμερα Πρίνο) της Θάσου από οικογένεια αγροτών. Σε ηλικία μόλις εννέα ετών ανταποκρίθηκε στην προτροπή ενός θείου του, αδελφού της μητέρας του, μοναχού στις Καρυές του Αγίου Όρους, να μεταβεί και να σπουδάσει στην Αθωνιάδα Σχολή.⁴ Να θυμίσουμε εδώ ότι, σε χρόνους κατά τους οποίους δεν υπήρχαν άλλα ελληνικά σχολεία σε πλησιέστερα μέρη, οι Θάσιοι προσέφευγαν στις σχολές του Αγίου Όρους, την Αθωνιάδα και τις άλλες σχολές που ιδρύθηκαν εκεί μεταγενέστερα. Η τακτική αυτή εντασσόταν στο κλίμα των σχέσεων αμοιβαιότητας που αναπτύχθηκαν μεταξύ Θάσου και Αγίου Όρους ήδη από τα πρώτα χρόνια δημιουργίας της Αθωνικής Πολιτείας για την αλληλοκάλυψη πνευματικών και υλικών αναγκών. Η μαθητεία των νεαρών Θασίων στις σχολές της μοναστικής πολιτείας του Άθω τους προσέφερε, εκτός από υψηλή για την εποχή μόρφωση, την ευκαιρία να μαθητεύσουν στη σοφία της

²Βλ. Απόστολου Βακαλόπουλου, Αρχιμανδρίτης Καλλίνικος Σταματιάδης ο Θάσιος, Μακεδονικά, τόμος 5, 1961 - 1963, σελ. 184 - 193.

³Βλ. Κων/νου Χιόνη, Ο θάσιος αρχιμανδρίτης Καλλίνικος Σταματιάδης, εφημ. «Ταχυδρόμος» Καβάλας, φύλλα 12^{ης} και 13^{ης} Ιουνίου 1969. Του ίδιου, Η ζωή και η δράση του Χ^τΓιώργη, εφημ. «Ταχυδρόμος», έξι συνέχειες, από 12^{ης} Ιουνίου 1971 κ.εξ. Του ίδιου, Ένα βασιλικό δίπλωμα του 1856, εφημ. «Ταχυδρόμος», φύλλα των 27^{ης} και 28^{ης} Απριλίου 1974.

⁴Η Αθωνιάδα Σχολή ιδρύθηκε το 1749 με πατριαρχικό σιγίλλιο. Γνώρισε μεγάλη ακμή όταν, από το 1753, ανέλαβε τη διεύθυνσή της ο περίφημος λόγιος Ευγένιος Βούλγαρης, ο οποίος είχε σπουδάσει χρόνια στο εξωτερικό, διακρινόταν για τη γλωσσομάθειά του, έφερε στην Ελλάδα τις ιδέες του Διαφωτισμού και τις εισήγαγε στα μαθήματά του. Όταν αποχώρησε από τη διεύθυνσή της το 1759, επειδή οι Πατέρες του Αγίου Όρους επενέβαιναν διαρκώς στο έργο του, επιθυμώντας να του δώσουν λιγότερο κοσμικό και περισσότερο θρησκευτικό χαρακτήρα, άρχισε ο μαρasmus της Σχολής. Το έτος 1801, έτος μετάβασης του Καλλίνικου στο Άγιον Όρος, είχε ξεκινήσει από τον τότε πατριάρχη Κων/πόλεως Καλλίνικο Ε' μια σοβαρή προσπάθεια για ανασύσταση της Αθωνιάδας. Στην προσπάθεια αυτή συμμετείχαν με την οικονομική συνδρομή τους ομογενείς των παροικιών του εξωτερικού με επικεφαλής ανθρώπους των γραμμάτων, όπως ο Αδαμ. Κοραΐς στο Παρίσι, και ευκατάστατους ευεργέτες, όπως ο Ζώης Καπλάνης στη Μόσχα. Ποτέ ωστόσο η Σχολή δεν ανέκτησε την παλιά αίγλη της.

πατερικής και ασκητικής ορθόδοξης παράδοσης κοντά στους κατεξοχήν φορείς της, τους αγιορείτες μοναχούς, ωφέλεια διπλή ανυπολόγιστης αξίας.⁵

Ως το 1813 παρέμεινε ο Καλλίνικος στις Καρυές, κοντά στο θείο του, φοιτώντας στην Αθωνιάδα και γνωρίζοντας από κοντά τη ζωή του μοναχισμού. Μετά από μαθητεία δώδεκα ολόκληρων χρόνων στο Άγιον Όρος διέθετε αξιοπρόσεκτη μόρφωση και το ανάλογο θρησκευτικό και πατριωτικό ήθος. Νέος άνδρας πια, είκοσι ενός ετών, με συνείδηση του χρέους του προς τον Θεό, την πατρίδα και τους ομοεθνείς του, αναζητεί τους πλέον κατάλληλους τρόπους δράσης για την εκπλήρωσή του.

Δυστυχώς, όπως ήδη προείπαμε, δεν διαθέτουμε γραπτές μαρτυρίες γι' αυτό το πρώτο διάστημα των νεανικών του χρόνων, στο οποίο εντάσσεται η συμμετοχή του στην προετοιμασία και εκδήλωση της επανάστασης του 1821. Οι τέσσερις σελίδες που σώθηκαν από το αυτοβιογραφικό του χειρόγραφο αναφέρονται στη φοίτησή του στην Αθωνιάδα, δεν μας δίνουν όμως πληροφορίες για την επανάσταση στη Μακεδονία, τη συμμετοχή του σ' αυτήν και τις περιπέτειες των κατοίκων. Είμαστε, επομένως, αναγκασμένοι να αρκεσθούμε σε όσα διασώζει γι' αυτόν μια ισχυρή προφορική παράδοση, η οποία επιβιώνει ως τις μέρες μας στη Θάσο και αναπαράγεται, με κάποιες υπερβολές και παραποιήσεις είναι αλήθεια, από τους τελευταίους απογόνους της οικογένειάς του και από ηλικιωμένους συντοπίτες του. Την προφορική παράδοση ενισχύει και το σωζόμενο με ημερομ. 17-5-1844 έγγραφο του Υπουργείου Στρατιωτικών, το οποίο εγκρίνει να του απονεμηθεί **«το αργυρούν νομισματόσημον δι' ανταμοιβήν των κατά τον υπέρ ανεξαρτησίας πόλεμον εκδουλεύσεών του»**.⁶

Σύμφωνα, λοιπόν, με την προφορική παράδοση ο Καλλίνικος μνηθήκε στη Φιλική Εταιρεία ενώ ακόμη διέμενε στο Άγιον Όρος, πότε όμως και από ποιον δεν μας είναι γνωστό. Πιθανότατα αυτό συνέβη μετά το 1818, οπότε ξεκίνησαν αθρόες μυήσεις νέων μελών στην οργάνωση. Στο εξής και ως το ξέσπασμα της επανάστασης κινείται μεταξύ Όρους, Χαλκιδικής και Θάσου, προπαγανδίζοντας τις αρχές και τους σκοπούς της Φιλικής. Η προσπάθειά του αποφέρει καρπούς. Λέγεται ότι αυτός εμπήσε, μεταξύ πολλών άλλων, και τον αρχηγό της επανάστασης στη Θάσο Χατζηγιώργη Μεταξά, που ήταν *«Πρόεδρος ολόκληρης της Θάσου»*, ο κύριος εκπρόσωπος των ραγιάδων ενόπιον της τουρκικής αρχής, υπερασπιστής τους σε περιπτώσεις αδικιών σε βάρος τους και μεσολαβητής στην επίλυση των προβλημάτων τους.

Λέγεται ακόμη ότι, όταν ήρθε το πλήρωμα του χρόνου και ξέσπασε η επανάσταση στην κεντρική Μακεδονία τον Μάρτιο του 1821 υπό την ηγεσία του Σερραίου εμπόρου και φιλικού Εμμανουήλ Παπά, ο Καλλίνικος πρωτοστάτησε τόσο στην εξέγερση των μοναχών του Αγίου Όρους, όσο και στις συγκρούσεις, ιδίως στην

⁵Βλ. Δημ. Στρατή, Το νησί της Θάσου και το Άγιον Όρος, εκδ. ΠΑΡΟΥΣΙΑ, Καβάλα 1995, σελ. 231 - 232.

⁶Βλ. Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., σελ. 185.

Κασσάνδρα Χαλκιδικής, και επιπλέον έπεισε τον Χατζηγιώργη Μεταξά να συμμετάσχει στον αγώνα ξεσηκώνοντας τον λαό της Θάσου τον Ιούνιο του ίδιου έτους.

Λέγεται, τέλος, ότι το επαναστατικό κήρυγμα του Καλλίνικου βρήκε πρόσφορο έδαφος στα στήθη του Δημητρίου Χατζηγιαζή ή Δημητρούδη, που ήταν θετός γιος του Χατζηγιώργη Μεταξά, ένθερμος πατριώτης και υποστηρικτής της ιδέας της απελευθέρωσης της Θάσου από τους δυνάστες της.

Αλλά τα σχετικά με τα δύο κινήματα γεγονότα δεν εξελίχθηκαν έτσι όπως έλπιζαν ενδόμυχα οι επαναστάτες. Η Φιλική Εταιρεία είχε εκτιμήσει ότι η επανάσταση στη Μακεδονία θα μπορούσε να ξεκινήσει - ταυτόχρονα και με τις άλλες περιοχές της Ελλάδας - από τη Χαλκιδική με ορμητήριο το Άγιον Όρος. Στόχος βέβαια ήταν η εξέγερση της Θεσσαλονίκης, όπου ήδη με την οικονομική άνοδο των Ελλήνων αστών της πόλης είχε καλλιεργηθεί πνεύμα απελευθερωτικό και είχε βρει πρόσφορο έδαφος η Φιλική Εταιρεία για να μυήσει μέλη.

Εφαρμόζοντας το σχέδιο αυτό ο Εμμ. Παπάς ήρθε στο Όρος στις 24 Μαρτίου με το ιστιοφόρο πλοίο του θρακιώτη καπετάν Βισβίξη φορτωμένο με όπλα και πυρομαχικά, που ο ίδιος είχε αγοράσει. Με τον φίλο του μοναχό Νικηφόρο Ιβηρίτη ξεσήκωσαν τους μοναχούς, πολλοί από τους οποίους είχαν ήδη μνηθεί στη Φιλική. Δεν έλαβαν όμως υπόψη τους το γεγονός ότι οι μοναχοί του Όρους, όσο καλή διάθεση και αν είχαν, ούτε εμπειροπόλεμοι ήταν, ούτε θα ρισκοκινδύνευαν τον αφανισμό της μοναστικής πολιτείας επιμένοντας στον αγώνα ως το τέλος. Το σώμα των Αγιορειτών - χίλιοι περίπου άνδρες - έσπευσε με ενθουσιασμό να βαδίζει εναντίον της Θεσσαλονίκης, αλλά στα στενά της Ρεντίνας κυκλώθηκε από πολυάριθμο τουρκικό στρατό και αποδεκατίστηκε.

Η τελική συντριβή των επαναστατών έλαβε χώρα στην Κασσάνδρα Χαλκιδικής, που κυριολεκτικά πνίγηκε στο αίμα. Οι μοναχοί αναγκάστηκαν να συνθηκολογήσουν αποδεχόμενοι τους βαρύτατους όρους που τους επέβαλαν οι Τούρκοι με αντάλλαγμα την αμνήστευσή τους.⁷

Ανάλογη τύχη είχε και η επανάσταση στη Θάσο, δίχως όμως το φόρο αίματος που κατέβαλαν οι κινηματίες του Όρους και της Χαλκιδικής. Το 1821 ο Χατζηγιώργης Μεταξάς ήταν αρκετά μεγάλος πια (γενν. το 1761)⁸ και αντιμετώπιζε ρεαλιστικά και με σκεπτικισμό τις πιθανότητες επιτυχίας ενός επαναστατικού εγχειρήματος στο νησί. Αντιλαμβανόταν ότι η Θάσος βρισκόταν απομονωμένη στο βορειοανατολικό Αιγαίο και γι' αυτό ήταν περισσότερο εκτεθειμένη στους πολυάριθμους Τούρκους που ζούσαν στα απέναντί της παράλια. Έπειτα οι Θάσιοι δεν αισθάνονταν βαρύ τον ξένο ζυγό, γιατί ζούσαν κάτω από ένα καθεστώς ευνοϊκών προνομίων, που τους

⁷Βλ. Αικ. Φλεριανού, Η έκρηξη της Επανάστασης στη Χαλκιδική, περιοδ. «Ιστορικά», εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 24 Μαρτίου 2004.

⁸Ο Χ^τΓιώργης Μεταξάς ήταν γόνος παλιάς πατριαρχικής οικογένειας του χωριού Θεολόγος της Θάσου. Τα πρωτότοκα αγόρια της οικογένειας αυτής αναλάμβαναν, ήδη από το 1779, το αξίωμα του «μπας κοτσάμπαση όλης της Θάσου» με κληρονομικό δικαίωμα. Το αξίωμα αυτό, που στα χρόνια της τουρκοαιγυπτιακής συγκυριαρχίας στο νησί (1813 - 1902) μετονομάστηκε σε «Πρόεδρος της Θάσου», το κατείχε ο Χ^τΓιώργης Μεταξάς από το 1813.

παραχώρησε ο νέος κυρίαρχος της Θάσου, ο αιγύπτιος πασάς Μεχμέτ Αλής.⁹ Η Θάσος, τελικά, επαναστάτησε αλλά αναγκάστηκε να δηλώσει υποταγή από το φόβο της απόβασης των Τούρκων το Δεκέμβριο του 1821.

Τον Ιανουάριο του 1828 εκδηλώθηκε ένα ακόμη επαναστατικό κίνημα στη Θάσο, προϊόν σύμπραξης του Δημητρίου Χατζηγιαξή ή Δημητρούδη με τους πειρατές του καπετάν Αποστολάρα, σπουδαίου οπλαρχηγού της επανάστασης στη νότια Ελλάδα. Ο Δ. Χατζηγιαξής είχε συμμετάσχει με τον θετό πατέρα του στο κίνημα του 1821. Τον είχε ακολουθήσει μάλιστα στην αυτοεξορία του, από την οποία επέστρεψε νωρίτερα από εκείνον. Και το κίνημα αυτό όμως έληξε άδοξα, αν και στην αρχή σημείωσε κάποιες επιτυχίες, έτσι ώστε τον Φεβρουάριο του 1828 οι επαναστάτες έφτασαν να πολιορκούν τον Λιμένα, τον οποίο και κατέλαβαν αναγκάζοντας τους Τούρκους, που κλείστηκαν στον πύργο, να παραδοθούν μέσα σε δύο ημέρες. Ο Καποδίστριας όμως αρνήθηκε να βοηθήσει, επειδή δεν επιθυμούσε να ανοίξει νέο μέτωπο με την Αίγυπτο, στον χεδίβη της οποίας υπαγόταν ακόμη η Θάσος.¹⁰

Το ίδιο έτος ο Δ. Χατζηγιαξής νυμφεύθηκε την ανεψιά του Καλλίνικου Σταματιάδη Σωτήρω, και με τον τρόπο αυτό οι δύο άνδρες συνδέθηκαν με δεσμούς οικογενειακής συγγένειας. Στο πλαίσιο του συγγενικού αυτού δεσμού εντάσσεται η πυκνή και μακρόχρονη μεταξύ τους αλληλογραφία η οποία, στο βαθμό που διασώζεται, αποτελεί σημαντική πηγή πληροφοριών για τις ιδέες και δράσεις του Καλλίνικου από το 1828 και μετά.

Η ματαίωση των σχεδίων της Φιλικής Εταιρείας στη Μακεδονία, παρά τα όποια οφέλη της για τη συνέχιση του Αγώνα στην κεντρική και νότια Ελλάδα, οι αλλεπάλληλες απογοητεύσεις από την αποτυχία των κινημάτων στο Άγιον Όρος, τη Χαλκιδική και τη Θάσο καθώς και η συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι ο βορειοελλαδικός χώρος, και μάλιστα η ιδιαίτερη πατρίδα του, είχαν πολύ δρόμο ακόμη να διανύσουν, ώσπου να ανατείλει και εκεί η πολυπόθητη μέρα της απαλλαγής από τον τουρκικό ζυγό, οδήγησαν τον Καλλίνικο σε ένα είδος αυτοαπομόνωσης. Τα ίχνη του χάνονται για μεγάλο χρονικό διάστημα από τους γνώριμους τόπους της προηγούμενης ζωής και δράσης του, η επικοινωνία του με φίλους και συγγενείς διακόπτεται απότομα, ώστε στάθηκε αδύνατον - ως σήμερα τουλάχιστον - να καλύψει κανείς με βάσιμες πληροφορίες αυτό το κενό.

Το έτος 1830 υπήρξε η απαρχή μιας νέας περιόδου στη ζωή του Καλλίνικου. Επανεμφανίζεται έχοντας ήδη προσέλθει στον κλήρο και υπηρετώντας ως εφημέριος σε κάποια εκκλησία της Μητρόπολης Σερρών.

⁹Τον Μάρτιο του 1813 ο σουλτάνος Μαχμούτ Β΄ παραχώρησε τη Θάσο στον αιγύπτιο πασά Μεχμέτ Αλή, ως ανταμοιβή για τους αγώνες του εναντίον των Βαχαβιτών στην περιοχή της Χετζάζης, οι οποίοι είχαν επαναστατήσει κατά της Υψηλής Πύλης. Σύμφωνα με το παραχωρητήριο φερμάνι ο Μεχμέτ Αλής αναλάμβανε την υποχρέωση να μην εισπράττει για τον Σουλτάνο κανένα φόρο, τακτικό ή έκτακτο, πλην του κεφαλαικού, και έτσι ο πληθυσμός του νησιού ανακουφίστηκε σημαντικά.

¹⁰Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την οικογένεια Χ΄Γιώργη και τα επαναστατικά κινήματα των Θασίων στο πλαίσιο της Επανάστασης του '21, βλ. *Κων/νου Χιόνη*, Η κοινότητα Θεολόγου Θάσου από την εμφάνισή της ως την απελευθέρωσή της, εκδ. ΞΥΡΑΦΙ, Καβάλα 2020.

Η επιλογή της πόλης αυτής ως τόπου επαναδραστηριοποίησής του ασφαλώς δεν ήταν τυχαία. Η περιοχή των Σερρών ήταν ονομαστή για την εντονότατη εμπορική της κίνηση. Η συνεχής επικοινωνία της για εμπορικούς σκοπούς με σημαντικά κέντρα της κεντρικής και νοτιανατολικής Ευρώπης και η εγκατάσταση Σερραίων στις ελληνικές παροικίες της Διασποράς συντέλεσαν όχι μόνο στην οικονομική, αλλά και στην πνευματική της ανάπτυξη, ιδιαίτερα από το πρώτο μισό του 18^{ου} αιώνα και μετά. Φωτισμένοι μητροπολίτες αξιοποίησαν με τον καλύτερο τρόπο τις γενναίες δωρεές Σερραίων εμπόρων προς την ιδιαίτερη πατρίδα τους και ίδρυσαν σχολεία όπου δίδαξαν ονομαστοί λόγιοι. Στα σχολεία αυτά φοίτησαν και νέοι από διάφορες περιοχές της υπόδουλης ακόμη Ελλάδας, μεταξύ αυτών και θάσιοι από τις πιο εύπορες οικογένειες του νησιού. Το φιλοπρόοδο πνεύμα, το υψηλό για την εποχή και τις συνθήκες μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων και η δυνατότητα επαφής με τις νέες ιδέες που κυκλοφορούσαν στην Ευρώπη και έφταναν στις Σέρρες μέσα από τους δρόμους του εμπορίου, ασφαλώς θα λειτούργησαν ως πρόκληση για έναν άνθρωπο με τις ανησυχίες και τα ενδιαφέροντα του Καλλίνικου.

Φαίνεται όμως ότι η γνωριμία του με έναν αγιορείτη καλόγερο, φιλοξενούμενο στην πόλη, ανακίνησε τη νοσταλγία του για τον μοναχικό βίο που είχε γνωρίσει από κοντά κατά τα έτη της φοίτησής του στην Αθωνιάδα. Με την πρώτη ευκαιρία υποβάλλει αίτημα ενάσκησης στη μονή Μεγίστης Λαύρας. Το αίτημά του γίνεται αμέσως δεκτό από τους επιτρόπους της μονής, που γνώριζαν τα πνευματικά και ηθικά προσόντα του. Στην απαντητική τους επιστολή της 25^{ης} Φεβρουαρίου 1830 με πληθωρικά αισθήματα χαράς υποδέχονται τον νέο αδελφό, που ξεχωρίζει για τις αρετές του: «... *εικότως υπερήσθημεν, επειδή ου μόνον διά την προσθήκην (ενός νέου προβάτου) εχάρημεν, αλλά και διά τα προτερήματα του προστεθέντος: την φρόνησίν της δηλαδή, το πολιτικόν και το οικονομικόν της και τα καλά ήθη, όπου στολίζουν το υποκείμενόν της και τα επίλοιπά της επαινετά φερσίματα. Διά ταύτα και ημείς ωσάν να εκτησάμεθα άλλον μαργαρίτην τον εν τω Ευαγγελίω την επίκτησίν της ενομίσαμεν και νομίζομεν*», ¹¹ του έγραφαν.

Την ίδια όμως χρονιά οι πατέρες της μονής, «*ζητηθέντες παρά των εν Σέρραις εντιμοτάτων πραγματευτών*» (ύστερα από αίτημα των εντιμοτάτων Σερραίων εμπόρων), επέλεξαν τον Καλλίνικο και τον έστειλαν να υπηρετήσει ως εφημέριος στον ναό του Αγίου Γεωργίου της ελληνικής παροικίας στη Βιέννη, θεωρώντας ότι διέθετε τα κατάλληλα προσόντα για το λειτούργημα αυτό: σεμνότητα, σύνεση, ευλάβεια και πρακτικό πνεύμα.

Μπορούμε να φανταστούμε τη συγκίνησή του, όταν βρέθηκε στην ευρωπαϊκή πόλη που φιλοξενούσε την πιο πολυάνθρωπη και από κάθε άποψη ακμάζουσα ελληνική παροικία.¹² Εδώ είχαν βρει γονιμότητα έδαφος οι ιδέες

¹¹ Βλ. Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 185.

¹² Η άλωση της Κων/πολης ανάγκασε πολλούς Έλληνες να μεταναστεύσουν σε χώρες του εξωτερικού. Κατά τον 17^ο και κυρίως κατά τον 18^ο αι. σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις «οι Έλληνες της Διασποράς» οργανώνονται σε κοινότητες και προωθούν αποτελεσματικότερα τα συμφέροντά τους. Οι πάροικοι έφεραν στους τόπους της νέας

του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης. Εδώ, μέσα σε δέκα χρόνια, από το 1790 ως το 1800, μεταφράστηκαν στην ελληνική γλώσσα, τυπώθηκαν και στάλθηκαν στην Ελλάδα τόσα ξένα βιβλία, όσα δεν είχαν δει οι ελληνικές χώρες μετά την Άλωση. Εδώ εμπνεύστηκε ο Ρήγας τα γνωστά του πολιτικά οράματα και εξέδωσε τα σχετικά με αυτά έργα του, τη «Χάρτα» και το «Σύνταγμα» της Ελλάδας. Με δαπάνες των αστών μελών αυτής προπάντων της ελληνικής παροικίας συντελέστηκε η γενική ψυχική και πνευματική προετοιμασία του ελληνικού έθνους και αγοράστηκαν τα αναγκαία μέσα για τη διεξαγωγή του μεγάλου αγώνα.

Την ελληνική παροικία της Βιέννης συγκροτούσαν δύο ομάδες Ελλήνων: εκείνοι που διατηρούσαν την τουρκική υπηκοότητα (κυρίως έμποροι από τον βορειοελλαδικό χώρο) και εκείνοι που είχαν γίνει αυστριακοί υπήκοοι. Οι πρώτοι ήταν συσπειρωμένοι γύρω από τον ναό του Αγίου Γεωργίου (οικοδομήθηκε το 1802), ενώ οι δεύτεροι γύρω από τον ναό της Αγίας Τριάδας (οικοδομήθηκε το 1803 με δωρεές των βαθύπλουτων βαρόνων Σίμωνα Σίνα και Στεργίου Δούμπα). Οι σχέσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων δεν ήταν πάντοτε ομαλές, γεγονός οφειλόμενο κυρίως στη διαφορετική αντιμετώπισή τους από τις τοπικές αρχές, με συνέπεια τα μέλη της ισχυρότερης οικονομικά και πολιτικά κοινότητας της Αγίας Τριάδας ν' αντιμετωπίζουν με κάποια δόση υπεροψίας τα μέλη της κοινότητας του Αγίου Γεωργίου, τους «*τουρκομερίτες*», όπως τους αποκαλούσαν. Τις μεταξύ των δύο κοινοτήτων εντάσεις καλούνταν να αποσοβήσουν οι ιερείς των δύο ναών, οι οποίοι ταυτόχρονα υπηρετούσαν και ως διδάσκαλοι στο σχολείο της παροικίας.¹³

Στον ναό του Αγίου Γεωργίου των «*Ελλήνων Οθωμανών υπηκόων*» υπηρέτησε επί οκτώ έτη, ως το 1838, ο Καλλίνικος, κερδίζοντας την εκτίμηση και τον σεβασμό του ποιμνίου του σε τέτοιο βαθμό ώστε, πολύν καιρό μετά την παραίτησή του για λόγους υγείας και την επιστροφή του στην Ελλάδα, οι εκπατρισμένοι συμπατριώτες του της Βιέννης θυμούνταν ακόμη τον σεμνό κληρικό, τον δραστήριο εργάτη του Ευαγγελίου, τον φλογερό πατριώτη και σοφό διδάσκαλο.

Με την επιστροφή του στην Ελλάδα κατέβηκε στην Αθήνα για ν' αντιμετωπίσει τα προβλήματα υγείας του, αλλά και να θέσει τον εαυτό του στην υπηρεσία της κυβέρνησης της ελεύθερης Ελλάδας με τη διπλή ιδιότητά του, του διδασκάλου και κληρικού. Ήρθε τότε αντιμέτωπος με την τραγική κατάσταση στην οποία βρισκόταν το νεοσύστατο ελληνικό κράτος και διαπίστωσε ότι στη διάρκεια της οχτάχρονης απουσίας του στη Βιέννη είχαν

εγκατάστασής τους τον ελληνικό πολιτισμό και την ορθόδοξη χριστιανική πίστη τους και αγωνίστηκαν με επιμονή να διατηρήσουν την εθνική και θρησκευτική τους συνείδηση συσπειρωμένοι γύρω από ναούς, όπου ιερούργουσαν ορθόδοξοι ιερείς, ιδρύοντας ελληνικά σχολεία και μισθώνοντας ικανούς διδασκάλους.

¹³ Μετά την ήττα των Τούρκων κατά τη β' πολιορκία της Βιέννης, υπογράφηκε το 1718 η συνθήκη του Πασάροβιτς, η οποία προέβλεπε, εκτός των άλλων, την παραχώρηση της αυστριακής υπηκοότητας στους Έλληνες παροίκους της Αυστρίας, καθώς και την ελεύθερη διεξαγωγή εμπορίου με τις τουρκικές χώρες. Οι όροι αυτοί επέτρεψαν σε αρκετούς Έλληνες των αυστριακών παροικιών να αποκτήσουν τεράστιες περιουσίες από εμπορικές και τραπεζικές δραστηριότητες. Ορισμένοι μάλιστα απέκτησαν τίτλους ευγένειας και εισήλθαν δυναμικά στην πολιτική, αναλαμβάνοντας καίριες κυβερνητικές θέσεις.

γίνει ελάχιστα βήματα προς την κατεύθυνση της συγκρότησής του σε συνεκτική και σύγχρονη πολιτεία. Το οργανωτικό πρόγραμμα του πρώτου, προσωρινού, κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια είχε μείνει εν πολλοίς ανεφάρμοστο, καθώς προσέκρουσε στην εχθρότητα διάφορων παραγόντων - εμπόρων, ανώτερων αξιωματικών, προυχόντων - και στην αδιαλλαξία των αντιπολιτευομένων του. Τη δολοφονία του στο Ναύπλιο το 1831 την ακολούθησαν δύο χρόνια πλήρους αναρχίας. Οι Μεγάλες Δυνάμεις, επωφελοόμενες, είχαν δεσμεύσει τη χώρα με υψηλότοκα δάνεια, είχαν δημιουργήσει ένα πλέγμα ασφυκτικών προσωπικών εξαρτήσεων και μέσα από πολιτικά κόμματα με τα χαρακτηριστικά ονόματα αγγλικό, ρωσικό, γαλλικό επενέβαιναν διαρκώς στην πολιτική ζωή της, προωθώντας τα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντά τους στον χώρο της ανατολικής Μεσογείου. Ρύθμισαν, εντέλει, και το πολίτευμα της Ελλάδας, επιλέγοντας αυθαίρετα το καθεστώς της κληρονομικής μοναρχίας και προσφέροντας τον θρόνο στον Όθωνα, δευτερότοκο γιο του βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου Α΄, άνθρωπο καλοπροαίρετο, αλλά ολωσδιόλου ανίκανο ν' ανταποκριθεί στο δυσκολότατο έργο που του επιβλήθηκε έξω και πέρα από κάθε δική του προσδοκία.¹⁴

Μέσα σε συνθήκες μεγάλης ρευστότητας και αδιάκοπων μεταβολών ξεκινά και για τον Καλλίνικο μια περίοδος αβεβαιότητας και αμφιταλαντεύσεων που διήρκεσε δέκα περίπου χρόνια, ως τα τέλη του 1847.

Του προσφέρθηκε αρχικά μια θέση εκπαιδευτικού σε σχολείο θηλέων της Αθήνας και την επόμενη χρονιά στο σχολείο του χωριού Γωνιά της Κρήτης. Πριν καλά καλά ολοκληρωθεί η σχολική χρονιά ξέσπασε επανάσταση στο νησί,¹⁵ οπότε ο Καλλίνικος, ακολουθώντας το ρεύμα της φυγής πολλών Κρητικών προς την ελεύθερη Ελλάδα για αποφυγή αντιποίνων, αναγκάστηκε να επιστρέψει στην Αθήνα.

Του προσφέρεται τώρα θέση εφημερίου, στην Καπνικαρέα πρώτα και έπειτα στον ναό των Αγίων Θεοδώρων Αθηνών. Ως κληρικός και διδάσκαλος γνωρίζει και συνδέεται φιλικά με σημαίνοντα πρόσωπα της εκκλησιαστικής και κυβερνητικής ιεραρχίας, τα οποία εκτιμούν τα πνευματικά και ηθικά προσόντα του και την αναγνωρισμένη προσφορά του, τόσο στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα, όσο και στον παροικιακό ελληνισμό. Παρά την αναγνώριση, όμως, αισθάνεται ότι δεν τον αξιοποιούν όσο θα έπρεπε, ότι αποτελεί «ξένο σώμα» σ' ένα χώρο διαπάλης ιδιοτελών συμφερόντων, στον βωμό των οποίων θυσιάζεται το συμφέρον της πατρίδας. Η πικρία και

¹⁴ Το ιστορικό υλικό που πλαισιώνει τις μετακινήσεις του Καλλ. Σταματιάδη στον χώρο, μέσα και έξω από την Ελλάδα, προέρχεται από τους τόμους 5 (Τουρκοκρατία, Επανάσταση-Καποδίστριας) και 6 (Το Νέο Ελληνικό Κράτος) του συλλογικού έργου «ΕΛΛΑΔΑ, Ιστορία και Πολιτισμός», εκδ. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ, 1981.

¹⁵ Η Κρήτη από το 1830 - 1840 βρισκόταν σε καθεστώς αιγυπτιακής (όπως η Θάσος). Ο σουλτάνος Μαχμούτ Δ΄ την είχε παραχωρήσει στον αιγύπτιο πασά Μεχμέτ Αλή σε αντάλλαγμα των υπηρεσιών που του προσέφερε κατά τη διάρκεια της επανάστασης στην Κρήτη και στην Πελοπόννησο. Η μεγαλόνησος πέρασε έτσι σε καθεστώς «εστιάσμενης δουλείας», διότι ο νέος δυνάστης της, κατανοώντας τη σπουδαιότητά της, από τη θέση της στη Μεσόγειο, αλλά και από οικονομική άποψη, πήρε μέτρα για μονιμοποίηση της εξουσίας του σ' αυτήν (όπως είχε πράξει και στη Θάσο). Παραχώρησε γενική αμνηστία, εφάρμοσε ευρύ πρόγραμμα κοινωνικών έργων, πήρε μέτρα για την παιδεία κ.λπ. Από την άλλη επέβαλε γενικό αφοπλισμό για αποφυγή εξεγέρσεων, χωρίς ωστόσο να κάμψει την αγωνιστική διάθεση των Κρητών.

η απογοήτευση τον ωθούν, για μια ακόμη φορά, στην παραίτηση από την ενεργό δράση και στην αυτοαπομόνωση.

Το 1844 επιστρέφει με το ατμόπλοιο που μετέφερε την αλληλογραφία της ρωσικής πρεσβείας στην αρχική πνευματική του κοιτίδα, το Άγιον Όρος. Οι πατέρες των Καρυών, που τον θυμούνταν από την προεπαναστατική περίοδο ως ευφυή και επιμελή μαθητή της Αθωνιάδας, του προσφέρουν αμέσως θέση διδασκάλου στη Νέα Σχολή των Καρυών (ή Νέα Αθωνιάδα), που είχε ιδρυθεί με συνεισφορές όλων των μονών για ν' αναπληρώσει το μεγάλο εκπαιδευτικό κενό που είχε δημιουργηθεί μετά την οριστική παρακμή και την εγκατάλειψη της παλιάς Αθωνιάδας. Αποδέχεται την πρόσκληση και συνυπογράφει με τους πατέρες το σχετικό συμφωνητικό, που σώζεται με ημερομηνία 28 Ιουλίου 1844. Σύμφωνα με τους όρους του συμφωνητικού οι μονές του Αγίου Όρους αναλάμβαναν την υποχρέωση να καταβάλλουν στον *«Πανοσιολογιώτατον αρχιμανδρίτην κ. Καλλίνικον Σταματιάδην, Διδάσκαλον, ετήσιον μισθόν πέντε χιλιάδων (5.000) γροσίων»*, ενώ ο τελευταίος όφειλε *«να εκπληροί το χρέος αυτού πιστώζ, με άκραν επιμέλειαν και καθαράν συνείδησιν, ως υπεσχέθη, διδάσκων τας αρχάς της ελληνικής από τους λόγους των αγίων πατέρων της Εκκλησίας, με την εφαρμογήν εις τούτους του ετυμολογικού, προσέτι αρχάς Αριθμητικής, Γεωγραφίας και την Ιεράν Κατήχησιν»*.¹⁶ Μετά από ένα χρόνο, εφόσον έμειναν ευχαριστημένοι από τη διδασκαλία του ο μισθός του θα αυξανόταν σε 6.000 γρόσια το έτος.

Τα εγκαίνια του νέου σχολείου έγιναν με λαμπρή τελετή την 1^η Ιουνίου 1845 και με την έναρξη των μαθημάτων εγγράφηκαν και φοίτησαν σ' αυτό σαρανταπέντε μαθητές, αφού κάθε μονή έστειλε δύο, όπως είχε αποφασίσει η Ιερά Σύναξις (το σύνολο των εκπροσώπων όλων των μονών του Αγίου Όρους).

Ο Καλλίνικος, αφού υπηρέτησε τρία διδακτικά έτη στη σχολή, αποσύρθηκε στη μονή Βατοπεδίου, όπου επιδόθηκε στην αντιγραφή των ανέκδοτων σχολίων του Νικήτα, μητροπολίτη Ηρακλείας Θράκης, στους δεκαέξι λόγους του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου. Όταν τον Οκτώβριο του 1847 κατέβηκε στην Αθήνα για να εκδώσει τα χειρόγρατά του, ένας από τους ισχυρούς φίλους, που είχε αποκτήσει εκεί, του πρότεινε τη θέση του εφημερίου στην εκκλησία της ελληνικής παροικίας του Μονάχου και ενήργησε ώστε να του σταλεί το ταχύτερο δυνατό ο διορισμός του. Ήταν πια πενήνταπέντε ετών. Στο σωζόμενο με αριθμ. 12456/13 Νοεμβρίου 1847 διαβατήριό του περιγράφεται ως άνδρας μετρίου αναστήματος, με καστανά μάτια, αρμονικά χαρακτηριστικά του προσώπου, μαλλιά ψαρά: *«Ετών 55. Ανάστημα μέτριον, τρίχες μεικταί... οφθαλμοί καστανοί, μύτη και στόμα μέτρια»*. Αναχώρησε από την Αθήνα στις 18 Ιανουαρίου 1848 και, μέσω Τεργέστης, έφτασε στο Μόναχο στις 6 Φεβρουαρίου.

Η ελληνική παροικία του Μονάχου δεν ήταν πολυμελής όσο η παροικία της Βιέννης, ανέπτυξε όμως και αυτή σπουδαία δραστηριότητα, ευδοκίμησε οικονομικά και βοήθησε πολύ στον αγώνα για την αποτίναξη του

¹⁶ Βλ. Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., σελ. 187, όπου δημοσιεύεται ολόκληρο το συμφωνητικό.

τουρκικού ζυγού. Επιπλέον, με επανειλημμένες δωρεές της, συνέβαλε σημαντικά στην πνευματική και καλλιτεχνική ανάπτυξη της ελεύθερης Ελλάδας. Το πατριωτικό της έργο βρήκε θερμό υποστηρικτή στο πρόσωπο του βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου, πατέρα του Όθωνα. Ο «φιλέλλην βασιλεύς», όπως όλοι τον ονόμαζαν, είχε παραχωρήσει ήδη από το 1828 στην ελληνική παροικία του Μονάχου τον ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (Salvatorkirche) για την τέλεση των λατρευτικών αναγκών της.¹⁷

Ο Καλλίνικος υπηρέτησε εκεί ως ο έκτος κατά σειρά εφημέριος της ελληνικής κοινότητας του Μονάχου. Την υπηρέτησε με τον ζήλο, την αυταπάρνηση και την πατρική αγάπη που επέδειξε και προς τους ξενιτεμένους συμπατριώτες του της Βιέννης επί είκοσι εννέα ολόκληρα χρόνια, ως την τελευταία πνοή του.

Τον Δεκέμβριο του 1856 το «Υπουργείον επί του Βασιλικού Οίκου και των Εξωτερικών Σχέσεων της Ελλάδος» του ανακοίνωσε ότι η Αυτού Μεγαλειότης ο Βασιλεύς (Όθων) «**πληροφορηθείς περί της επί μακρόν ήδη χρόνον ακριβούς και ιεροπρεπούς εκπληρώσεως των καθηκόντων (αυτού) ως εφημερίου της εν Μονάχω εκκλησίας των Ορθοδόξων, της επ' ονόματι του Σωτήρος τιμωμένης, έτι δε περί των αφιλοκερδών όλως και αόκνων (αυτού) προσπαθειών υπέρ της θρησκευτικής εκπαιδεύσεως των εν τω Μονάχω Ορθοδόξων παίδων, ηυδόκησεν... να (του) απονεμίει τον αργυρόν Σταυρόν του Βασιλικού Τάγματος του Σωτήρος**».¹⁸

Τα πράγματα άλλαξαν ριζικά για τους Έλληνες παροίκους του Μονάχου και τον ίδιο τον Καλλίνικο μετά την έκπτωση του Όθωνα από τον θρόνο της Ελλάδας και την επιστροφή του στη Βαυαρία το 1862. Στο εξής η βασιλική Αυλή τους αντιμετωπίζει με μεγάλη ψυχρότητα και περικόπτει δραστικά τις κρατικές χορηγίες για τη συντήρηση του ναού του Σωτήρος και τη μισθοδοσία των υπηρετών του. Ο Καλλίνικος αντιδρά στην απαξιοτική προς το πρόσωπό του και προς το ποίμνιό του βασιλική δυσμένεια με μια κίνηση υπέρτατης αξιοπρέπειας και αυτοσεβασμού: αποποιείται κάθε οικονομική βοήθεια από τις βαυαρικές αρχές. Ύστερα, στρεφόμενος προς την ελληνική κυβέρνηση, την πολιορκεί με συνεχείς αναφορές και εντέλει την πείθει να ρυθμίσει με νόμο το ζήτημα των σχετικών δαπανών. Το χρηματικό ποσό που ενέκρινε η ελληνική κυβέρνηση ήταν, ασφαλώς, πολύ μικρότερο από το απαιτούμενο, αργούσε πάντοτε να φθάσει ή έφθανε τμηματικά στα χέρια της επιτροπής διαχείρισής του. Εξοικειωμένος με τον λιτό μοναχικό βίο, ο Καλλίνικος περιστέλλει τα προσωπικά του έξοδα στα απολύτως

¹⁷ Ο J. Sepp στο βιβλίο του με τίτλο «Die Bayernin Griechenland» παρατηρεί ότι ο Λουδοβίκος πολύ πιο μπροστά από τον Μπάιρον ύψωσε φωνή διαμαρτυρίας για την Ελλάδα. Μάλιστα το 1817, όταν βρισκόταν στην αρχαία ελληνική αποικία Ποσειδωνία, στην Ιταλία, ως διάδοχος του βαυαρικού θρόνου διακήρυξε ότι: «ήθελον ευχηθή, εάν δεν ήμην διάδοχος του βαυαρικού θρόνου, να ήμην Έλλην πολίτης». Αργότερα, ως πρόεδρος του Φιλελληνικού Κομιτάτου του Μονάχου, εργάστηκε αποδοτικά για τη συγκέντρωση και αποστολή χρημάτων στους αγωνιζόμενους Έλληνες. Στις δικές του χρηματικές προσφορές, που δεν ήταν λίγες ούτε πενιχρές, υπέγραφε «εις αρχαίος φιλέλλην».

¹⁸ Το βασιλικό δίπλωμα του 1856 βρέθηκε στο αρχείο της κας Σουσάνας Τζιάτα από τη Θάσο. Το δημοσίευσε ο Κ. Χιόννης στην εφημερίδα «Ταχυδρόμος» της Καβάλας στις 28-4-1974.

αναγκαία, έτσι ώστε σχεδόν το σύνολο της κρατικής επιχορήγησης να διατίθεται για τη συντήρηση και τον ευτρεπισμό του ναού.

Σοβαρό πρόβλημα ανέκυψε και με την προσπάθεια των Αγγλικανών του Μονάχου να αποσπάσουν τον ναό του Σωτήρος από την ελληνική παροικία, με το πρόσχημα του μικρού αριθμού των μελών της. Μπρος στον κίνδυνο να χάσει το ποίμνιό του τη θρησκευτική του στέγη και να αλλοτριωθεί εκκλησιαζόμενο σε ναούς άλλων χριστιανικών ομολογιών, ο Καλλίνικος προσφεύγει στη διαμεσολάβηση του ρώσου πρεσβευτή στο Μόναχο και κατορθώνει, διά της διπλωματικής οδού, να αποσοβήσει και αυτόν τον κίνδυνο.

Η αποφασιστικότητα που επέδειξε στις δύσκολες αυτές περιστάσεις και η αποτελεσματικότητα των χειρισμών με τους οποίους τις αντιμετώπισε κέρδισαν τον θαυμασμό και τον σεβασμό όλων των κατοίκων του Μονάχου. Στις μεταξύ τους συζητήσεις αναφέρονταν στο πρόσωπό του με το όνομα «ο Έλλην Πνευματικός» (derGriecheGeistliche) και προσέφευγαν στις σοφές συμβουλές του σε κάθε δυσεπίλυτο πρόβλημά τους.

Το ηθικό του ανάστημα κέντρισε ακόμη και το ενδιαφέρον του σπουδαίου Έλληνα ζωγράφου Νικηφόρου Λύτρα, ο οποίος έτυχε να βρίσκεται στο Μόναχο κατά το διάστημα 1860 - 1866 σπουδάζοντας με υποτροφία στην περίφημη Ακαδημία Καλών Τεχνών της πόλης. Ο Λύτρας ήταν καταξιωμένος στη μεγαλοαστική τάξη των Αθηνών για την «*ηρωική προσωπογράφηση*» ξεχωριστών προσωπικοτήτων. Εξεπόνησε τότε με την τεχνική της λιθογραφίας μια προσωπογραφία του Καλλίνικου που τον παρουσίαζε σε στάση τυπική, καθημένο, ντυμένο με την ιερατική περιβολή του. Αλλά στο πρόσωπό του αποτύπωσε τον αποφασιστικό, επίμονο, ίσως και πεισματικό, χαρακτήρα του, ενώ στο έξυπνο βλέμμα του, που πλαγιοκοιτάζει τον θεατή, περιέλαβε όλο τον πλούτο των εμπειριών της πολυκύμαντης ζωής του.¹⁹

Στο σημείο αυτό αξίζει, νομίζω, να πούμε ότι η οδυσσειακή περιπλάνηση του Καλλίνικου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό λειτούργησε για τον ίδιο ως μάθημα βαθύτερης και ουσιαστικότερης εθνικής αυτοσυνείδησης, καθώς ενίσχυσε και εδραίωσε την πεποίθησή του ότι, παρά τις τεράστιες δυσκολίες του εγχειρήματος, η κατάκτηση της ανεξαρτησίας των Ελλήνων ήταν το εύκολο κομμάτι της αγωνιστικής τους προσπάθειας· δυσκολότερη αποδεικνυόταν, μετεπαναστατικά, η πρόκληση για δημιουργία ενός κράτους σύγχρονου και συνεκτικού, ριζωμένου στη συνεργασία πολιτών με ισχυρή αίσθηση της ατομικής και συλλογικής τους ευθύνης. Κατανοούσε πληρέστερα την ανάγκη να ομονοήσουν οι ετερόκλητες δυνάμεις (οι κοινωνικές, θρησκευτικές, διανοητικές ελίτ) που συνεργάστηκαν για να γίνει η επανάσταση, αλλά την εξέθεσαν σε σοβαρό κίνδυνο αποτυχίας με τις διαρκείς

¹⁹ Το πρωτότυπο έργο φυλάσσεται στο Δημοτικό Μουσείο του Μονάχου. Αντίγραφό του βρίσκεται στη Μονή Μεγίστης Λαύρας, στο Άγιον Όρος. Στη σχετική πινακίδα αναγράφεται: Αρχιμ. Καλλίνικος Σταματιάδης Λαυριώτης, Σχολάρχης της Αθωνιάδας (1792 - 1877). Η προσωπογραφία αυτή, μαζί με μια φωτογραφία του, τραβηγμένη σε μεγαλύτερη ηλικία, την οποία απέστειλε ο ίδιος από το Μόναχο στους συγγενείς του στη Θάσο, αποτελούν τις μόνες «οπτικές αποτυπώσεις» της μορφής του που σώθηκαν.

προστριβές και διαφωνίες μεταξύ τους όσο αυτή βρισκόταν ακόμη σε εξέλιξη. Κατανοούσε επίσης εντονότερα τη ζωτική ανάγκη να παραιτηθούν μετεπαναστατικά από την ολέθρια εγωιστική, ατομιστική διεκδίκηση του μεγαλύτερου δυνατού μεριδίου στην πολιτική και οικονομική ζωή του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, να προσεγγίσουν τα λαϊκά στρώματα (που βρίσκονταν αληθινά σε πρωτόγονη κατάσταση) και να τους δώσουν την ευκαιρία, μέσω της παιδείας και της συμμετοχής στα κοινά, να συμβάλλουν στην πρόοδό του.

Σε επιστολή του με ημερομ. 4 Οκτωβ. 1872 προς τον γαμβρό του Δημήτριο Χ[#]Γιαξή ή Δημητρουδίη, ο οποίος συμμετείχε δραστήρια στα κοινά της Θάσου, έγραφε: *«Η ημετέρα πατρίς η γεννήσασα ημάς είναι εις κατάστασιν, παρά πάσαν άλλην ομοίαν αυτής, να πράξη πολλά καλά υπέρ εαυτής. Εν όσω όμως λείπει η σύμπνοια και η ομόνοια από τα μέλη τα διευθύνοντα αυτήν, εν όσω φθονούνται και προσπαθούσι τίς να καταβάλη τον άλλον, να λάβη επιρροήν εις τους απλουστέρους να απατά αυτούς ευκολώτερα, ποτέ η πατρίς ημών δεν θέλει ευδαιμονήσει. Διό, παρακαλώ, όταν κατά ανάγκην ποιήτε συνελεύσεις, το λεγόμενον μάζωμα των προεστώτων, μη λείπητε να σκέπτεσθε περί των αναγκών της πατρίδος»*.²⁰

Σε άλλες επιστολές του εκδηλώνει το έντονο και διαρκές ενδιαφέρον του για τη μόρφωση των νέων στην ιδιαίτερη πατρίδα του, όπου, όπως γνώριζε από πείρα προσωπική, η κατάσταση ήταν πολύ κακή από μορφωτική άποψη.

Η ίδρυση ελληνικού σχολείου στη Θάσο το 1850 υπήρξε ασφαλώς σημαντικό γεγονός για τα εκπαιδευτικά πράγματα στο νησί, γι' αυτό ο Δημ. Χ[#]Γιαξής έσπευσε να πληροφορήσει σχετικά τον Καλλίνικο· του προσέφερε μάλιστα τη θέση του διδασκάλου στο σχολείο αυτό. Εκείνος όμως αρνήθηκε την προσφορά επικαλούμενος τη μεγάλη ηλικία του (ήταν πια περίπου εξήντα ετών). Δεν παρέλειψε ωστόσο με επιστολή του της 20^{ης} Οκτώβρη 1850 να επισημάνει τα εξής: *«... προσέχετε παρακαλώ να είναι το έργον αυτό το θείον διαρκές και όχι εφήμερον, καθώς συνηθίζουν να γίνωνται όλα τα πράγματα και αυτού εις την πατρίδα μας και εις τα λοιπά άλλα μέρη των τόπων αυτών, διότι τότε τα έξοδα τα όσα θέλετε καταβάλλει εις την αρχή μένουν άκαρπα και τυφλά χωρίς κανέν αποτέλεσμα... Αν δεν εκπαιδεύσητε την νεολαίαν της πατρίδος, μην ελπίζητε ότι θα έχητε καλούς χριστιανούς και τιμίους πολίτας, μην ελπίζητε ότι οι διάδοχοι υμών θα καλλιτερεύσουν την κατάστασιν της νήσου ούτε εις μέσα πόρων ούτε εις ηθικήν κατάστασιν ουδέ εις την μεταξύ υμών εμπιστοσύνην. Αλλά και εις τούτο απαιτείται προσοχή μεγάλη, όχι μόνον απλώς λέξεις να μάθωσιν, αλλά και θρησκείαν και οικονομίαν και ηθικήν, διότι αι λέξεις μόναι δεν ωφελούν εις άλλο τι, ειμή να αποκαταστήσουν τον άνθρωπον λάλον και ανόητον. Τα πράγματα κάμνουν τον άνθρωπον φρόνιμον, και ταύτα συνωδευμένα με τα γράμματα.*

²⁰ Βλ. Απ. Βακαλόπουλον, ό.π., σ. 191.

Η ειδική μου γνώμη είναι να μην είναι ο διδάσκαλος τόσο ευθηνός, αλλά να είναι καλός και να γινώσκη πολλά...».²¹

Ορισμένα αποσπάσματα των επιστολών του προς τον ίδιο παραλήπτη μας επιτρέπουν να εντάξουμε με βεβαιότητα τις σκέψεις του για τη μόρφωση των νέων στο κλίμα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, που προωθούσε τον επιστημονικό ορθολογισμό. Το όραμά του για την παιδεία σήμαινε ανοιχτούς πνευματικούς ορίζοντες, εξωστρέφεια, κίνηση στον χώρο μέσα και έξω από την Ελλάδα, σπουδές σε πανεπιστήμια του εξωτερικού. Στην επιστολή του της 4^{ης} Οκτωβρίου 1872 έγραφε:

«Βεβαίω, ότι ήκουσα κι εις Βιέννην αυτόν τον κύριον Τοσίτζαν ... να μοι λέγη: “Τι αμαρτία με την πατρίδα σου να μην έχη έναν άνθρωπον της προκοπής, όστις ήθελεν ωφελήσει αυτήν εις την περίστασιν ταύτην, εάν ήτον εις την Αίγυπτον, ως έπρεπε”. Αλλά και ενταύθα ήλθον εκείθεν άνθρωποι επίσημοι και αυτοί μοι είπον τα αυτά. Απήλθον τινές, όμως δι’ ολίγα χρήματα και ουδέ εκείνοι ωφελήθησαν εκ των χρημάτων εκείνων ουδέ την πατρίδα ωφέλησαν. Εάν η πατρίς είχε κοινόν ταμείον, το οποίον δυνατόν να το έχη παράγουσα τόσα προϊόντα, να συνάζονται υπέρ των καλών και αναγκαίων, εδύνατο να αποστέλλη ουχί ένα ευφυή νέον να προκόπη, αλλά πολλούς, και αυτοί επιστρέφοντες εις αυτήν, ήθελον την αναζωογονήσει. Και εάν τινες διαφθαρώσιν, όλοι όμως είναι των αδυνάτων. Και εάν τοις εις το ταμείον αυτό εχρώντο φιλοπατρίως και χριστιανικώς και αυτά ήθελον πληθύνει και ξένοι ήθελον παρακινείσθαι να προσφέρωσιν εις αυτό το ταμείον, τους οποίους οφείλουσι να τους κηρύττωσι διά του τύπου ευεργέτας...».

Τον Σεπτέμβριο του 1872 ο Δημ. Χ[#]Γιαζής, προφανώς παρακινημένος από το εκπαιδευτικό όραμα του Καλλίνικου, έστειλε τον γιο του Κωνσταντίνο Δημητριάδη στο Μόναχο να σπουδάσει ιατρική. Μολονότι εύπορος, υπολόγιζε, φαίνεται, ότι ο θείος του θα προσέφερε όχι μόνο επίβλεψη, αλλά και μερική κάλυψη των σπουδαστικών εξόδων στον νεαρό σπουδαστή. Ο Κωνσταντίνος αντιλήφθηκε αμέσως τη δεινή οικονομική κατάσταση του Καλλίνικου αλλά, παρά τις στερήσεις, έμεινε κοντά του και ξεκίνησε τις σπουδές του στην ιατρική σχολή του Μονάχου. Στη διάρκεια τους ο νεαρός δοκιμάστηκε από συκοφαντίες ομογενών, που τον κατηγόρησαν στους γονείς του ως σπάταλο και άσωτο, και από τη σκληρότητα και τσιγγουνιά του πατέρα του, που του έκοψε την επιχορήγηση και τον ανακάλεσε στη Θάσο. Ο Καλλίνικος όμως τον υποστήριξε ηθικά και συνηγόρησε υπέρ αυτού, πράγμα που οδήγησε τις σχέσεις του με τον γαμβρό του σε ψύχρανση. Τελικά, ο αιγύπτιος διοικητής της Θάσου, εκτιμώντας τον ζήλο και την ευρωπαϊκή μόρφωση του Κωνσταντίνου, του εξασφάλισε υποτροφία του χεδίβη της Αιγύπτου, χάρη στην οποία εκείνος μπόρεσε να συνεχίσει και να ολοκληρώσει, απρόσκοπτα πλέον, τις σπουδές του στο πανεπιστήμιο του Στρασβούργου.

²¹ Βλ. Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., όπου και δημοσιεύονται όλα τα δημοσιευμένα αποσπάσματα που ακολουθούν.

Με τον Κωνσταντίνο, αληθινό πνευματικό παιδί του, ο Καλλίνικος αλληλογραφούσε τακτικά. Κοινό αντικείμενο των σκέψεών τους ήταν η υλική και πνευματική προαγωγή της αγαπημένης τους πατρίδας, της Θάσου. Ο Κωνσταντίνος, με νεανική ορμή και ενθουσιασμό, πληροφορούσε τον Καλλίνικο για τα σημαντικότερα γεγονότα και εξελίξεις της Θάσου, ενώ εκείνος, με την περίσκεψη της μακρόχρονης πείρας του, προσπαθούσε να χαλιναγωγήσει την ορμή και να κατευθύνει τον ενθουσιασμό προς χρήσιμες και επωφελείς για τον τόπο στοχεύσεις.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του «ΦΟΙΝΙΚΑ», μιας αδελφότητας που ίδρυσαν στη Θάσο ομοεθνείς «ξένοι», δηλ. όχι ντόπιοι, Θάσιοι, το 1873 με σκοπό την πνευματική αναβάθμιση του νησιού. Ο Κωνσταντίνος έγινε αμέσως ένθερμος υποστηρικτής και θιασώτης των σκοπών του «ΦΟΙΝΙΚΑ» και έσπευσε να πληροφορήσει σχετικά τον Καλλίνικο. Εκείνος όμως στην απαντητική επιστολή του της 12^{ης} Αυγούστου 1875 του επεσήμανε τα ακόλουθα:

«Εκ της επιστολής σου μανθάνω ότι οι περί της πατρίδος ημών καλοκαγάθως φροντίζοντες είναι ξένοι και ουχί εντόπιοι. Παρ' αυτών έλαβον δύο επιστολάς και ηπόρουν εκ των επωνυμιών, διότι ήσαν ξένοι και ουχί της πατρίδος! Έλαβον και το πρόγραμμα αυτό του «Φοίνικος», του συλλόγου, εμπεριέχον 12 κεφάλαια. Δεν μέμφομαι την αγαθήν των καλών προαίρεσιν, ήτις είναι τω όντι δικαία, θεωρώ όμως αυτήν ατελεσφόρητον. Εάν εξ αρχής εφρόντιζαν να πείσωσι τους προύχοντας να δεχθώσι την γνώμην αυτών και να συμπράττωσιν ομού, τότε ήλπιζόν τι των αποτελεσμάτων. Μη έχοντες τοπικήν φυτείαν, δύσκολος η καρποφορία».

Όπως φαίνεται ο Καλλίνικος δεν αμφισβητούσε τις αγαθές προθέσεις των ιδρυτών του «ΦΟΙΝΙΚΑ», αμφέβαλλε όμως για την αποτελεσματικότητα των τρόπων δράσης τους. Επειδή ακριβώς ήταν «ξένοι» και όχι Θάσιοι, αγνοούσαν την ντόπια πραγματικότητα. Αυτή επέβαλλε απαραίτητως τη συνεργασία της αδελφότητας με τους προύχοντες του τόπου, οι οποίοι είχαν ερείσματα στον λαό και ασκούσαν επιρροή πάνω του. Γι' αυτό, σε άλλη επιστολή του προς τον Κωνσταντίνο τού έγραφε:

«Η του γράμματός σου περιγραφή μ' απαλλάττει από της πρώτης ιδέας, ην είχαν περί του συλλόγου του Φοίνικος. Είναι αναμφιβόλως κάλλιστος, αλλά σχεδιογράφημα μόνον, άψυχον, όστις δεν πείσει τους Θασίους να εννοήσωσιν, ότι η παιδεία είναι κρείττων των μελισσίων, των αμπελώνων, των ελαιοδένδρων και λοιπών· διότι και ταύτα είναι χρησιμώτατα, άνευ όμως της παιδείας ουδέν ωφελούσιν, ως έπρεπε. Χρεία λοιπόν υπάρχει να εννοηθεί τούτο και τότε προύχοντες και λαός να την υποστηρίξωσι. Τούτο μόνον φέρει εις πέρας το παν».

Πραγματικά, κατά τα επόμενα χρόνια η αδελφότητα πλαισιώθηκε και από ντόπιους, οι οποίοι συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στην επιτυχία του έργου της. Τη διοίκησή της την αναλάμβαναν πλέον και ντόπιοι που επηρέαζαν θετικά τον λαό. Τα οικονομικά της ενισχύονταν με γενναίες δωρεές φιλόμουσων Θασίων, χάρη στις οποίες

κάλυπτε διάφορες λειτουργικές ανάγκες του ελληνικού σχολείου Παναγίας. Για τριάντα πέντε περίπου χρόνια διέγραψε εντυπωσιακή πορεία και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πνευματική, πολιτιστική, ακόμη και την οικονομική και πολιτική εξέλιξη της Θάσου.²²

Αλλά για τον Καλλίνικο Σταματιάδη πλησίαζε πια το τέλος. Το 1877 προσβλήθηκε από εντερική νόσο, η οποία τον οδήγησε σύντομα στον θάνατο. Στην κηδεία του παραβρέθηκαν για να τον αποχαιρετήσουν όλα τα μέλη της ελληνικής παροικίας, οι αρχές της πόλης του Μονάχου, ο πρέσβυς και το προσωπικό της ρωσικής πρεσβείας και πολλοί Βαυαροί. Τάφηκε στην «ξένη γη», πριν δει να ελευθερώνεται το αγαπημένο του νησί και πριν προλάβει να καμαρώσει τον Κωνσταντίνο πτυχιούχο ιατρικής. Αυτός όμως, ως ο τελευταίος αποδέκτης της πνευματικής κληρονομιάς του, εξεπλήρωσε στο ακέραιο τις υποθήκες του Καλλίνικου. Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του επέστρεψε στη Θάσο και άσκησε εκεί το ιατρικό επάγγελμα. Συνέβαλε με ζήλο και αφοσίωση στο έργο του «ΦΟΙΝΙΚΑ» και από το 1879 διαδέχθηκε τον πατέρα του στον ρόλο του προεστού, μέσα από τον οποίο προσπάθησε να ταραξεί τα «λιμνάζοντα νερά» της αμεριμνησίας που χαρακτήριζε τους οπαδούς της αιγυπτιακής. Είχε έλθει, εξάλλου, και γι' αυτό το πλήρωμα του χρόνου.

²² Βλ. Γεωργ. Παπαδόπουλου, Η αδελφότητα «ΦΟΙΝΙΞ» της Θάσου, Θασιακά, τόμ. 4^{ος}, 1987, σελ. 139 - 142.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΛΑΜΙΔΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΚΑΙ Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΤΗ ΘΑΣΟ

Νικόλαος Σ. Τσιλογεώργης

Οι «Καλαμιδαίοι» ήταν μία οικογένεια του ερειπωμένου σήμερα χωριού του Πηλίου Μιτζέλα, τα μέλη της οποίας πρόσφεραν μεγάλες εθνικές υπηρεσίες στην επανάσταση του 1821. Ωστόσο για τη συμμετοχή και την προσφορά των Καλαμιδαίων στον αγώνα της ανεξαρτησίας ελάχιστα είναι γνωστά. Ανατρέχοντας στις περισσότερες εγκυκλοπαίδειες υπάρχουν ελάχιστες πληροφορίες για την ιστορική αυτή οικογένεια. Οι εθνικοί ιστοριογράφοι, στην πλειοψηφία τους, ασχολούνται μονοσήμαντα με τους «μεγάλους» ήρωες του '21 αφήνοντας στο περιθώριο της ιστορίας τους «μικρούς» αγωνιστές της Ελληνικής Επανάστασης. Τις τελευταίες δεκαετίες, χάρη στα κείμενα που γράφονται από τοπικούς ερευνητές, κατά το πλείστον ερασιτέχνες, έρχονται στο φως πολύτιμα στοιχεία και έτσι οι «ξεχασμένοι» αγωνιστές ενσωματώνονται στη μεγάλη οικογένεια των δικαιούχων της κληρονομιάς του '21.¹

Στόχος της παρούσας μονογραφίας είναι να συμπληρώσει με νέα στοιχεία, με νέες ψηφίδες, το ψηφιδωτό της οικογένειας των Καλαμιδαίων, απ' την οποία καταγόταν και η αείμνηστη γιαγιά μου, μητέρα της μητέρας μου. Επί πλέον, με αφορμή τη συμπλήρωση διακοσίων χρόνων από την εθνική παλιγγενεσία, να αποδώσει έναν ελάχιστο φόρο τιμής σ' όλους τους αγωνιστές του '21, και κυρίως σ' αυτούς που είναι λιγότερο γνωστοί.

Οι περισσότερες πληροφορίες που έχουμε για τη ζωή και τη δράση των Καλαμιδαίων προέρχονται, κυρίως, από το έργο του δικηγόρου και ιστορικού ερευνητή Γεωργίου Τσολάκη «Οι Καλαμιδαίοι της Μιτζέλας».² Ο συγγραφέας, στο πολύ ενδιαφέρον πόνημά του, μας δίνει μια ολοκληρωμένη εικόνα για τη σημαντική προσφορά της οικογένειας αυτής στον εθνικό αγώνα. Χάρη στον Βολιώτη νομικό, ο οποίος με ευαισθησία και επιμονή ερεύνησε τα Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ) και την οικογενειακή αλληλογραφία,³ οι Καλαμιδαίοι, που η Ιστορία λησμόνησε τα ονόματά τους, βρίσκονται όλοι παρόντες. Σημαντικές πληροφορίες αντλούμε, επίσης, από δημοσιευμένες εργασίες του ιστορικού Κων/νου Χιόνη στο περιοδικό «Θασιακά», που αναφέρονται, κυρίως, στα επαναστατικά κινήματα του 1821 και 1828 στη Θάσο. Τέλος πηγές για τη σύνθεση της παρούσας εργασίας

¹ Βλ. *Ελισσάβετ Τσακανίκα*, *Αγωνιστές του 1821-Μετά την Επανάσταση*, Εκδόσεις Ασίνη 2019, σ. 19.

² Βλ. *Γεωργίου Τσολάκη*, *Οι Καλαμιδαίοι της Μιτζέλας*, Φιλόλαος Εταιρεία Αλμυρού «ΟΘΡΥΣ», 2012.

³ Ο Γ. Τσολάκης με ιδιαίτερη επιμέλεια επεξεργάστηκε τον φάκελο του Δ. Καλαμίδα από το Αρχείο Αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης (Τμήμα Χειρογράφων) των Γενικών Αρχείων του Κράτους (ΓΑΚ). Αξιόλογη πηγή πληροφόρησης για τον συγγραφέα αποτελούν και οι δύο επιστολές του Στέφανου Καλαμίδα προς τον μικρότερο αδελφό του Στέφανο.

μας αποτελούν οι προφορικές μαρτυρίες των απογόνων της Θάσου,⁴ και κάποιες σκόρπιες πληροφορίες που προέρχονται από ανέκδοτα έγγραφα, κυρίως πωλητήρια.

Ο Δημήτριος Καλαμίδας, γενάρχης της οικογένειας Καλαμίδα, γεννήθηκε, άγνωστο πότε, κι έζησε στην Παλιά Μιτζέλα του Πηλίου. Προφορικές μαρτυρίες των απογόνων αναφέρουν ότι είναι πιθανόν οι μακρινοί πρόγονοι των Καλαμιδαίων να κατάγονταν από την Κωνσταντινούπολη.

*«Το πραγματικό-αρχικό επίθετο της οικογένειας ήταν Κυριαζή. Ψηλόλιγνοι σαν «καλαμίδες» (από το καλάμι ψαρέματος) τα μέλη της οικογένειας, τους δόθηκε από τους συγχωριανούς τους το παρατσούκλι «Καλαμίδας». Ο πατέρας του Δημητρίου Καλαμίδα ονομαζόταν Πανταζής. Ο Δημήτριος Καλαμίδας απέκτησε οκτώ παιδιά, πέντε γιους και τρεις κόρες, τη Μαριγώ, που παντρεύτηκε το γνωστό οπλαρχηγό Γ. Γριζάνο, την Ελένη, που παντρεύτηκε έναν άλλο αγωνιστή, τον Ρήγα Σκενδεράνη, και την Αικατερίνη, που παντρεύτηκε τον караβοκύρη Αγγελή Κουτσούκο. Στις επιχειρήσεις του τον ακολουθούσαν πάντα οι γιοι του Αποστόλης, Αλέξης, Γώγος και ο Στέφανος, όπως επίσης και ο Γριζάνος με το σώμα του. Ο μικρότερος γιος του Κωνσταντίνος Καλαμίδας δεν συμμετείχε στα πολεμικά γεγονότα λόγω του νεαρού της ηλικίας, έλαβε όμως αξιόλογη μόρφωση και διετέλεσε ανώτερος δημόσιος υπάλληλος και επανειλημμένως Νομάρχης».*⁵ Η σύζυγος του Δημητρίου Καλαμίδα ήταν γόνος της ονομαστής και εύπορης οικογένειας Δάλλα. Ο Δημήτριος Καλαμίδας είχε κι έναν τουλάχιστον αδελφό, μεγαλύτερο από αυτόν, τον Κυριαζή, ο οποίος υπήρξε κι αυτός αγωνιστής της επανάστασης του '21. Ο Κυριαζής Καλαμίδας, μετά την ολοκληρωτική καταστροφή του χωριού του από τους Τούρκους, εγκαταστάθηκε, όπως και όλοι οι Καλαμιδαίοι, στη Σκόπελο. Ίσως, ένα από τα παιδιά του με το όνομα Ιωάννης, να είναι ο πρώτος Καλαμίδας που εγκαταστάθηκε στη Θάσο στο χωριό Θεολόγος.

Άνθρωπος ευυπόληπτος, караβοκύρης και πρόκριτος της Παλιάς Μιτζέλας ο Δημήτριος Καλαμίδας μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον αρχιμανδρίτη των Μηλεών Άνθιμο Γαζή. Προεπαναστατικά η παράδοση θέλει τον Δημήτριο Καλαμίδα να ταξιδεύει με τα πλοία του μέχρι τη Νέα Υόρκη και τα λιμάνια της Αμερικής, ενώ ο ιστορικός Γιάννης Κορδάτος γράφει ότι ταξίδευε στη Μαύρη Θάλασσα.⁶ Με την έκρηξη της επανάστασης στην περιοχή του Πηλίου ο Δημήτριος Καλαμίδας με πολεμική ορμή και πατριωτικό μένος αλλά και ηγετικά προσόντα, αναμφισβήτητα, οργάνωσε στρατιωτικό - επαναστατικό σώμα και ανέπτυξε σημαντική δράση. Ήταν αυτός που μερίμνησε για τη συγκρότηση, τη χρηματοδότηση και τη συντήρηση των στρατιωτικών σωμάτων που καθοδηγούσε. Δίπλα του, εκτός από τα παιδιά του, συμμετείχαν απλοί πολεμιστές που ήταν, ως επί το πλείστον,

⁴ Ευχαριστώ θερμά τον Βασίλειο Δ. Καλαμίδα για τις σημαντικές πληροφορίες που μου έδωσε.

⁵ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 29.

⁶ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 31. και Γ. Κορδάτου, Η επανάσταση της Θεσσαλομαγνησίας το 1821, σ. 69.

ναυτικοί, κτηνοτρόφοι ή αγρότες, πιστοί στον αρχηγό τους με τον οποίο τους ένωναν τοπικοί και συγγενικοί δεσμοί. Ο Δ. Κόκκινος στο έργο του «Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης» αναφερόμενος στα γεγονότα της περιοχής του Πηλίου σημειώνει: «... έπειτα από ολίγον καιρόν, εσηκώθηκαν εις τα όπλα εκ νέου, εκτός της Αργαλαστής, το Προμύρι... και η Παλιά Μιτζέλα με τον Καλαμίδα και τον Γριζάνον. Οι επαναστάται αυτοί διαθέτοντας πλοία, έγιναν ο τρόμος άλλοτε του κάμπου της Αγιάς κι άλλοτε των Τουρκοχωριών της Χαλκιδικής...».⁷ Για το ίδιο θέμα στην από 12.6.1865 αναφορά του προς την Επιτροπή του Αγώνος ο Κων/νος Καλαμίδας γράφει για τον πατέρα του: «Άμα εξερράγη η ένδοξος των Ελλήνων επανάστασις, ωπλίσθη και η οικογένειά μας ολόκληρος, συγκειμένη εκ πατρός και τεσσάρων μαχίμων υιών, και έδραμεν εις υπεράσπισιν της πατρίδος. Φύση γενναίος και μεγαλόψυχος ο γενναίος πατήρ μου... δεν εδίστασε να κηρυχθεί οπλαρχηγός και να υψώση οικείαν σημαίαν».⁸

Τον Ιούνιο του 1821 οι Τουρκαλβανοί του Δράμαλη, περνώντας από την Παλιά Μιτζέλα, έκαψαν τα σπίτια των Καλαμιδαίων, κι αυτοί αναγκάστηκαν να συνεχίσουν τον αγώνα μακριά από τον τόπο τους. Οι ανέστιοι Καλαμιδαίοι εγκαταστάθηκαν για ένα χρόνο στην Εύβοια, απ' όπου το 1822 μετακόμισαν στη Σκόπελο. Το νησί των Σποράδων θα γίνει έκτοτε το ορμητήριό τους στα χρόνια της επανάστασης. Πήραν μέρος και διακρίθηκαν στην ξηρά σε πλήθος μαχών, αλλά και στη θάλασσα, επιχειρώντας με τα πλοία τους, αρκετές φορές με την άδεια της κεντρικής εξουσίας, καταδρομές σε τούρκικα εμπορικά πλοία και σε παράλιες θέσεις και νησιά σε όλη την έκταση της ακτογραμμής της Βόρειας Ελλάδας, από τη Θεσσαλία μέχρι τη Θράκη και τα Στενά.

Το 1822 ο Δημήτριος Καλαμίδας πήρε μέρος στη μάχη των Βρυσακίων. «Στη συνέχεια, ενώθηκε με τα σώματα του Γάτσου και του Καρατάσου και πολέμησαν στο Τρίκερι και στις Σποράδες. Το 1824 αναμίχθηκε στις εμφύλιες συγκρούσεις στην Πελοπόννησο, ενώ το 1825 συνέβαλε στην άμυνα των μεσσηνιακών φρουριών από τις αιγυπτιακές επιθέσεις».⁹ Μαζί με τον Δ. Καλαμίδα στην Πελοπόννησο πολέμησε και ο δευτερότοκος γιος του, Γώγος, ο οποίος «...το 1825, αιχμαλωτίστηκε στο Νεόκαστρο από τους Αιγυπτίους. Αργότερα όμως δραπετεύσε και πήρε μέρος στην εκστρατεία για την απελευθέρωση της Ανατολικής Στερεάς».¹⁰ Ωστόσο, η κορυφαία στιγμή του Δ. Καλαμίδα υπήρξε η συμμετοχή του στη νικηφόρα μάχη των Ελλήνων στο Σχοινόλακα, στις 16 Μαρτίου 1825. Για το σημαντικό αυτό γεγονός ο Κων/νος Καλαμίδας μας πληροφορεί: «... οι άλλοι δε αδελφοί μετά του πατρός μας και των στρατιωτών μας υπό την αρχηγίαν του Καρατάσου ωχυρώθηκαν μόνοι εις Σχινόλακα, ένθα συγκροτήσαντες την 16 Μαρτίου νέαν και πεισματωδεστέραν της πρώτης μεθ' ενός ολοκλήρου τάγματος Αιγυπτίων μάχην,

⁷ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 162.

⁸ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 218.

⁹ Βλ. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος, Λαρούς, Μπριτάνικα, τ. 31, σ. 201.

¹⁰ Βλ. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος, Λαρούς, Μπριτάνικα, τ. 31, σ. 201.

το έτρεψαν εις φυγήν, έστρωσαν με εχθρικά πτώματα το πεδίον της μάχης... και κυριεύσαντες σημαίας, σκηνάς εφόδια, λογχοφόρα όπλα και ξίφη τα απέφεραν εις Τρίπολη. Εν αυτή τη μάχη ηρίστευσαν ο μακαρίτης πατήρ μου και προβιβάσθη εις τον βαθμόν του αντιστρατήγου». ¹¹

Πράγματι, στις 15.9.1825 με τη με αριθμό 12242 απόφαση του Εκτελεστικού της Προσωρινής Διοικήσεως της Ελλάδος, προεδρεύοντος του Γεωργίου Κουντουριώτη και εκτελούντος χρέη γραμματέα του Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, απονεμήθηκε στον Δ. Καλαμίδα ο βαθμός του αντιστρατήγου «...δια τας πολλές προς την πατρίδα εκδουλεύσεις σου...» όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην επιστολή με την οποία ενημερώθηκε ο ίδιος επίσημα για την απονομή σε αυτόν του παραπάνω αξιώματος. Στην ίδια επιστολή αναφέρεται και το εξής κολακευτικό σχόλιο: «... το Υπουργείον τούτο σπεύδη να σ' αναγγείλη την αγαθήν ταύτην αγγελίαν, βέβαιον ότι η εκ μέρους της Διοικήσεως τιμή αύτη θέλη εξάψη εις την ψυχήν σου νέον ζήλον και προθυμίαν...». ¹²

Ένα θέμα που απασχολούσε σοβαρά τον Δ. Καλαμίδα την περίοδο του αγώνα ήταν το ζήτημα της πληρωμής των μισθών των μαχητών του. Από δύο έγγραφα του Εθνικού Ταμείου της Προσωρινής Διοίκησης της Ελλάδας, που συντάχθηκαν τον Μάρτιο του 1826, μαθαίνουμε, από το πρώτο «ότι οφείλονται εις τον Αντιστρ. Δ. Καλαμίδα γρόσια πέντε χιλ. ογδόντα επτά και μισό δι' εξόφλησιν στρατιωτικών μισθών και υπηρεσιών του... » ¹³ και από το δεύτερο «ότι οφείλονται εις τον Δ. Π. Καλαμίδα γρόσια εξακόσια δέκα οκτώ δι' εξόφλησιν τιμής του από το πλοίον το οποίον ελήφθη από το κοινόν των Ψαρών και εχρησίμευσε πυρπολικόν...». ¹⁴

Τον Δεκέμβριο του 1825, επιστρέφοντας από την εκστρατεία στην Πελοπόννησο, ο Δημήτριος Καλαμίδας με την οικογένειά του και τους μαχητές του εγκαταστάθηκε στη Σκόπελο. «Τώρα πλέον άρχισε να στρέφεται πιο συστηματικά προς τη θάλασσα. Μαζί με τους τέσσερις γιους του και τον αδελφό του Κυριαζή, αναπτύσσουν ναυτική δραστηριότητα, ως καταδρομείς, στις γνώριμες γι' αυτούς ρότες του βόρειου Αιγαίου. Η Ίμβρος, η Τένεδος, τα Δαρδανέλια, η Σαμοθράκη, η Θάσος, η Καβάλα, το Άγιον Όρος, το Κάραγατς, είναι μεταξύ των τόπων στους οποίους επιχείρησαν τα σκάφη της οικογένειας Καλαμίδα». ¹⁵ Τις παραπάνω πληροφορίες αντλούμε από μία από τις δύο επιστολές που στέλνει ο Στέφανος Καλαμίδας προς τον μικρότερο αδελφό του Κων/νο.

Το φθινόπωρο του 1826, ο Δημήτριος Καλαμίδας ακολούθησε τον Ιωάννη Κωλέττη στην Ανατολική Στερεά. Στις αρχές Νοεμβρίου, του ίδιου έτους, ο παράτολμος και φιλόδοξος Καλαμίδας, θέλοντας, για μια ακόμη φορά,

¹¹ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 72.

¹² Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 80.

¹³ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 223.

¹⁴ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 224.

¹⁵ Στο εγχείρημα της Αταλάντης δεν πήρε μέρος ο Καρτάσος χολωμένος από την απόφαση του Κωλέττη να ορίσει τον Γάτσο αρχηγό της επιχείρησης.

να αποδείξει σε όλους την αξία του και ότι δεν υπολόγιζε τίποτα, και παρά την απουσία του αδελφικού του φίλου Καρατάσου, συμμετείχε στο εγχείρημα να αποκόψει τον ανεφοδιασμό του Κιουταχή από τις αποθήκες της Αταλάντης. Στη μάχη που ακολούθησε σκοτώθηκε τη νύχτα της 8^{ης} προς 9^η Νοεμβρίου του 1826. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του ίδιου του γιου του Στέφανου, ο γέρο-Καλαμίδας απέκρουσε τις επανειλημμένες επιθέσεις των μανιασμένων Τουρκαλβανών, οι οποίοι έχοντας προφανώς συνειδητοποιήσει - παρατηρώντας την αρματωσιά του - ότι έχουν στα χέρια τους κάποιον ανώτερο Έλληνα αξιωματούχο, προσπαθούσαν με κάθε θυσία να τον αιχμαλωτίσουν ζωντανό. Ο Καλαμίδας είναι εξαντλημένος από τα τραύματά του και μόνος. Περικυκλωμένος από τους μαινόμενους Αλβανούς και με όσες δυνάμεις του έχουν απομείνει, κατορθώνει, «μουγκρίζων σαν λιοντάρι», να σκοτώσει τέσσερις Αλβανούς, προτού αποκάμει και συλληφθεί, «...καταμελίσθεις υπό των πολεμίων».¹⁶

Ο Καρατάσος θρήνησε τον θάνατο του αδελφικού του φίλου, όπως και όλο το στρατόπεδο των Θεσσαλών και Μακεδόνων μαχητών. Η λαϊκή μούσα εξύμνησε τον ήρωα με το δίστιχο: Και τότε μόνος έπεσε μουγκρίζων σαν λιοντάρι, όταν στη μέση το σπαθί εκόπη σαν βλαστάρι.

Λίγες ημέρες μετά τον ηρωικό θάνατο του Δ. Καλαμίδα στην Αταλάντη, ο Ιωάννης Κωλέττης απέστειλε από τη Σκιάθο στα μέλη της οικογένειας Καλαμίδα, που βρίσκονταν στην Σκόπελο, την εξής επιστολή:¹⁷

*Προς την ηρωική οικογένεια αιμινήστου Καλαμίδα.
Εις Σκόπελον.*

Ηρωική οικογένεια του αθανάτου Καλαμίδα.

Ο ανίκητος ήρωας σου έβαψεν με το πολύτιμον αίμα του τα θεμέλια της κοινής ελευθερίας. Η στέρησίς του ελύπησεν κατάκαρδα τας ψυχάς όλων των Ελλήνων. Η κοινή αυτή λύπη αρκεί μόνη προς παρηγορίαν σου. Αλλά ποίος δύναται να ξεχάση ενταυτώ ότι ο αθάνατος Καλαμίδας με την πολύτιμον θυσίαν του ελάμπρυνε και την οικογένειάν του και το όνομα της πατρίδος του.

Όλοι ζηλεύουν την αθανασίαν του, αλλά όλοι σέβονται και τιμούν την οικογένειάν του. Άξια τέκνα γενναίου πατρός. Ο γηραιός πατήρ σας επρόσφερεν εις ένδοξον θυσίαν και την τελευταίαν πνοήν του.

¹⁶ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 102, 220.

¹⁷ Αναδημοσιεύουμε όλη την επιστολή, επειδή έχει ιδιαίτερη ιστορική αξία. Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 104, 105.

Αιωνία του η μνήμη. Η σκιά του συγκατοική πλέον μ' εκείνην του αθανάτου Μπότσαρη. Απαθανατίσθη, αλλ' άφησε και σ' εσάς ένδοξον όνομα. Παρηγορείσθε και επαναπαύεσθε εις την κληρονομίαν της αληθούς δόξης. Αλλ' ενθυμείσθε, μη ξεχάσητε, οποίου πατρός γενναία τέκνα είσθε.

Η πατρίς. Η Διοίκησις, εις την οποίαν ανέφερον τον ένδοξον θάνατον του ακριβού πατρός σας, έχει χρέος και θέλει σας περιθάλλη ως οικογένειάν του.

Κι εγώ ως άλλος πατήρ σας θέλω προσέξη και όσα μ' αναφέρατε περί της καταστάσεώς σας, και ως ιδίαν οικογένειάν μου θεωρώντας, θέλω συνεργήση προς την Διοίκησιν να ανταμοιφθήτε αξίως με τας πολυτίμους θυσίας Σας.

Σκιάθος τη 22 Νοεμβρίου 1826

Ιωάννης Κωλέττης

Για τον θάνατο του Μιτζελιώτη οπλαρχηγού ο ιστοριοδίφης Κ. Ν. Λιβανός γράφει χαρακτηριστικά: «Ο θάνατος του ηρωϊκού αντιστρατήγου υπήρξε πλήγμα δεινόν δια τον αγώνα, απωλέσαντα έναν εκ των σπουδαιότερων του αρχηγών...».¹⁸

Μετά τον θάνατο του πατέρα τους οι τέσσερις γιοι του Δ. Καλαμίδα και ο γαμπρός τους, από το 1826, Γριζάνος, συνέχισαν να αγωνίζονται στην ξηρά και τη θάλασσα. Άνθρωποι της θάλασσας και του κινδύνου με τα πλοία τους, που είχαν επανδρώσει και εξοπλίσει με δικά τους έξοδα, πραγματοποίησαν παράτολμες επιδρομές χτυπώντας τους Τούρκους σε κάθε ευκαιρία. Η φράση «βάρδα Καλαμίδα» έμεινε στην ιστορία ως απόδειξη της δράσης τους στα φλεγόμενα νερά του βόρειου Αιγαίου.

Επισημαίνουμε ότι κατά τη διάρκεια της επανάστασης του '21 πολλοί καπετάνιοι, ανάμεσά τους και οι Καλαμιδαίοι, ήταν οιονεί κουρσάροι, καθώς παράλληλα ή στα κενά των πολεμικών δραστηριοτήτων, επιδίδονταν σε «κούρσους». Κατά συνέπεια ένα μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς τους ήταν ημιπαράνομο, με αποτέλεσμα το Ναυτικό Δικαστήριο, που συστάθηκε το 1825, να καταδικάζει ανάλογες περιπτώσεις και να επιβάλλει τιμωρίες στους καπετάνιους που επιδίδονταν σε τέτοιες ενέργειες. Αναμφίβολα, όμως, το ναυτικό έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στον πόλεμο για την ανεξαρτησία και η θάλασσα κατέστη το πιο αποδοτικό πεδίο του αγώνα για τους Έλληνες.¹⁹

Στις αρχές του 1828 οι Καλαμιδαίοι αναφέρονται ως ιδιοκτήτες επτά μικρών και μεγάλων караβιών. «Το μεγαλύτερο από τα καράβια ήταν μια γολέτα μήκους 25 πήχεων, κυβερνήτης της οποίας διετέλεσε ο Στέφανος Καλαμιδάς, ενώ και ο Απόστολος Καλαμιδάς κυβερνούσε κάποιο μεγάλο σκαρί, το οποίο κατασχέθηκε αργότερα

¹⁸ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 105.

¹⁹ Βλ. Θάνου Βερέμη, 21 ερωτήσεις και απαντήσεις για το '21, Εκδόσεις Μεταίχμιο 2020, σ. 121, 122.

στο Χορευτό ως πειρατικό». ²⁰ Τον Αποστόλη Καλαμίδα συναντούμε μαζί με τον καπετάν Αποστολάρα και άλλους οπλαρχηγούς στο επαναστατικό κίνημα του 1828 στη Θάσο. Φέρεται, μάλιστα, να είχε συμμετοχή στο καθεστώς του «μπιτιρμέ», σε μια κατ' αποκοπή μορφή δοσίματος των κοινοτήτων της Θάσου, προς τους αρχηγούς των πειρατικών επιδρομών, κυρίως σε χρήμα και ελαιόλαδο. ²¹ «Φαίνεται ωστόσο ότι οι Καλαμιδαίοι δεν ενεργούσαν πάντοτε παράνομα, αφού τις λείες που απεκόμιζαν από την καταδρομική τους δράση την απέδιδαν στην Κυβέρνηση, η οποία αργότερα εξέδωσε εθνική ομολογία για να τους αποδώσει το αναλογούν κατά το νόμο μερίδιο, ποσού επτά χιλιάδων Φοινίκων. Η γολέτα του Στέφανου εντάχθηκε στον εθνικό στόλο το έτος 1828, ενώ άλλα περάματα (μικρότερα σκάφη) χρησιμοποιήθηκαν ως εθνικοί κανονιοφόροι». ²²

Θεωρώ χρήσιμο στο σημείο αυτό να κάνουμε μια σύντομη περιγραφή των πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών που επικρατούν στο νησί της Θάσου την περίοδο αυτή. Στη Θάσο, λίγα χρόνια πριν αρχίσει ο αγώνας για την Ελληνική Ανεξαρτησία, πραγματοποιείται μια σημαντική πολιτική αλλαγή με την παραχώρηση του νησιού, το 1813, από τον σουλτάνο Μαχμούτ Β' στον Μεχμέτ Αλή πασά της Αιγύπτου. ²³ Την περίοδο αυτή της σκιώδους τουρκοαιγυπτιακής εξουσίας οι κάτοικοι της Θάσου απολαμβάνουν αρκετά προνόμια και βρίσκουν την ευκαιρία να αποκρυσταλλώσουν μια μορφή ιδιότυπου κοινοτικού πολιτεύματος, που προκαλούσε τον θαυμασμό του κάθε επισκέπτη.

Τον Ιούνιο του 1821, τρεις μήνες από την έναρξη της επανάστασης, η Θάσος βρέθηκε στη δίνη των γεγονότων, όταν ψαριανά πλοία αποβίβασαν ενόπλους στην Αστρίδα με σκοπό την εξέγερση των κατοίκων. Οι ένοπλοι φθάνουν στον Θεολόγο, πρωτεύουσα τότε του νησιού, όπου οι κάτοικοι τούς υποδέχθηκαν με μεγάλο ενθουσιασμό. Πρόεδρος της Θάσου ήταν τότε ο Χατζηγιώργης Μεταξάς, ο οποίος σύμφωνα με αμάρτυρες παραδόσεις είχε μνηθεί στη Φιλική Εταιρεία από τον θάσιο Φιλικό αρχιμανδρίτη Καλλίνικο Σταματιάδη. Στη σύσκεψη που ακολούθησε στο αρχοντικό του, ο σκεπτικιστής και μεγάλης ηλικίας πρόεδρος εξέφρασε τους δισταγμούς του για την επιτυχία της εξέγερσης, γιατί η Θάσος ήταν απομονωμένη στο βορειοανατολικό Αιγαίο και εκτεθειμένη στους πολυάριθμους Τούρκους, που ζούσαν στα απέναντί τους παράλια. Η ενθουσιώδης νεολαία, όμως, που είχε συγκεντρωθεί έξω από την οικία του Χατζηγιώργη, όπου συνεδρίαζε η προεστοδημογεροντία του Θεολόγου με τον αρχηγό των ενόπλων Ψαριανών, ανάγκασαν τον Χατζηγιώργη να πάρει τη μεγάλη απόφαση του ξεσηκωμού.

²⁰ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 86.

²¹ Βλ. Κων/νου Χιούτη, Νέες μαρτυρίες για το επαναστατικό κίνημα του 1828 στη Θάσο, «Θασιακά», τ. 20^{ος} (2020), σ. 533.

²² Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 86.

²³ Βλ. Νικολάου Τσιλογεώργη, Η ιστορία του Θεολόγου (1287-1912), «Θασιακά», τ. 8^{ος} (1995), σ. 127.

Ο αρχικός ενθουσιασμός όμως των Θασίων γρήγορα μεταβλήθηκε σε αγωνία, από τον φόβο της απόβασης των Τούρκων στο νησί τους. Ο Χατζηγιώργης ανέλαβε όλη την ευθύνη της εξέγερσης και αυτοεξορίστηκε για δύο χρόνια στη Σύρο και την Τήνο. Η υποταγή της Θάσου συμφωνήθηκε τον Δεκέμβριο του 1821 όπως σημειώνεται στην από 24.12.1821 έκθεση του αυστριακού προξένου της Θεσ/νίκης de Choch, ο οποίος χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «ο πασάς της Θεσσαλονίκης κατόρθωσε μετά την κατάληψη της χερσονήσου Κασσάνδρας να παρακινήσει σε υποταγή τους κατοίκους του Αγίου Όρους και της Θάσου... και κανείς οπλοφόρος Τούρκος δεν επιτρέπεται να πατήσει εκείνα τα τμήματα της χώρας».²⁴

Μετά την αποτυχημένη εξέγερση του 1821 τα κοινοτικά προνόμια της Θάσου και η μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων που απολάμβαναν οι Θάσιοι όχι μόνο διατηρήθηκαν απαραβίαστα, αλλά και ενισχύθηκαν με σουλτανικά φερμάνια και με την παρέμβαση του Μεχμέτ Αλή.²⁵ Η χαλαρή αυτή επιτήρηση των Αιγυπτίων, προσείλκυσε πολλές ξένες οικογένειες, που μετακινήθηκαν από άλλα μέρη για να εγκατασταθούν στη Θάσο, όπου και εύρισκαν την ησυχία τους. Η Θάσος αποτελούσε ένα ασφαλές καταφύγιο για πολλούς κυνηγημένους και κατατρεγμένους από άλλες περιοχές. Παρακολουθούμε τα ρεύματα της μετακίνησης πολλών ανθρώπων που έρχονται στο Θεολόγο, άλλοι για να εμπορευθούν, άλλοι για να ασκήσουν το επάγγελμά τους και άλλοι για να αποφύγουν τις συνέπειες της τουρκικής δικαιοσύνης για αδικήματα που διέπραξαν στους τόπους της διαμονής τους.

Κατά την ελληνική επανάσταση εγκαταστάθηκαν στη Θάσο πολλές οικογένειες.²⁶ Γνωρίζουμε ότι οι οικογένειες Κρητικού στα Λιμενάρια και Νικολή στο Θεολόγο προέρχονταν από την Κρήτη. Οι οικογένειες Αγαπητού στο Σωτήρος και Πέτκου στον Θεολόγο προέρχονταν από τη Χαλκιδική. Η οικογένεια Θεμελή μετακινήθηκε από την Ήπειρο στον Θεολόγο το 1837. Ακολούθησαν οι οικογένειες Τζιάτα από τη Βλάστη στα 1840 - 1845, Δέμπα από τη Σιάτιστα, Γαλανού από την Κοζάνη, Αναστασίου (Αναστασιάδη), Χρηστίδη, Μάνθου, Λιάπη, Υψηλάντη, Κεκέ, Καζαντζή και Λιάπη από την Ήπειρο κ.ο.κ.

Τι απέγιναν, όμως, οι αγωνιστές του '21 μετά την επανάσταση; Πώς οι ναυμάχοι του 1821 μετεβλήθησαν σε πειρατές το 1827;²⁷ Γεγονός είναι ότι πολλοί αγωνιστές, όταν έληξε ο αγώνας της ανεξαρτησίας, εκτός από την υστεροφημία τους, επιδιώκουν να εξαργυρώσουν την επαναστατική δράση τους με θέσεις και αξιώματα. Διεκδικούν και αξιώνουν, εν ονόματι των εκδουλεύσεων, αλλά κυρίως των θυσιών τους προς την πατρίδα, αποζημιώσεις, διορισμούς, τιμητικές διακρίσεις, δηλώνοντας ότι από «εύποροι μαχητές» κατέληξαν «έντιμοι πένητες».

²⁴ Βλ. Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη, Η κοινότητα Θεολόγου Θάσου από την εμφάνισή της έως την απελευθέρωσή της, Καβάλα 2020, σ. 68.

²⁵ Βλ. Καίτη Παπαευθυμίου-Παπανθίμου, Θάσος, από την Προϊστορία μέχρι τον 20^ο αιώνα, «Η Θάσος στην τροχιά των αιώνων», ό.π., σ. 46, 47.

²⁶ Βλ. Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη, ό.π., σ. 105.

²⁷ Βλ. Γεωργίου Ρούσσου, Νεώτερη Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, 1826-1974, τ. 1, σ. 272.

Μερικοί μάλιστα αγωνιστές «ξεκληρισμένοι και κυνηγημένοι από το κράτος - το ίδιο κράτος που το δημιούργησαν με το αίμα και τα κόκαλά τους... ξαναπαίρνουν τα βουνά για να χαρακτηριστούν ληστές».²⁸ Κάποιοι άλλοι αναγκάστηκαν να γίνουν πειρατές για να επιβιώσουν. Ψαριανοί και Σκοπελίτες αγωνιστές συμμετέχουν σε τέτοιες ναυτικές επιχειρήσεις και προβαίνουν σε πειρατικές επιδρομές κατά της Θάσου. Θυμίζουμε ότι Σκοπελίτες ήταν οι περισσότεροι από τους άνδρες του καπετάν Αποστολάρα στην απελευθέρωση της Θάσου στις αρχές του 1828, που ενήργησαν με τη συναίνεση του Δημητρίου Σταγειρίτη, Μακεδόνα αξιωματούχου της ελληνικής κυβέρνησης.

Στις 17.2.1828 ο Ι. Καποδίστριας, λίγους μήνες από την άφιξή του στην Ελλάδα, στο πλαίσιο της συγκρότησης του τακτικού στρατού, απευθύνεται στους οπλαρχηγούς Καρατάσο, Γάτσο, Δουμπιώτη, Μπάλα, Καλαμιδαίους, Γριτζιάνο, Αποστολάρα, Ζορμπά και άλλους καπετάνιους, που παρεπιδημούσαν στα νησιά Σκόπελο, Σκιάθο, Σκύρο και Ηλιοδρόμιο, και τους καλούσε να σταθούν στο ύψος των περιστάσεων που απαιτούσαν οι κρίσιμες εθνικές ανάγκες. Διέταξε τον ναύαρχο Ανδρέα (Βώκο) Μιαούλη να μεταβεί και να τους μεταφέρει στο στρατόπεδο της Σαλαμίνας για να προετοιμασθούν με τα άλλα σώματα για νέα κινήματα. Ξεχειλίζει η πίκρα του Ι. Καποδίστρια για τους πρώην αγωνιστές, που αδρανούσαν και ασχολούνταν με την πειρατεία, αναφέροντάς τους τα εξής: «Όσον επιβλαβές εις το έθνος και εις την Κυβέρνησιν λυπηρόν, άλλον τόσον είναι ανοίκειον εις τον χαρακτήρα σας και μεμπτόν διά σας τους ιδίους, ενώ όλον το έθνος με κοινήν σύμπνοιαν αγωνίζεται ήδη τον τελευταίον υπέρ πίστεως και πατρίδος αγώνα εις το ήδη ανοιγόμενον νέον στάδιον, σεις μόνοι να μείνετε αμέτοχοι των κοινών αγώνων και να αμαυρώσετε με την απραξίαν όλην την στρατιωτικήν σας δόξαν. Η κυβέρνησις γνωρίζουσα καλώς το φιλοπόλεμον και την ανδρείαν σας, και επιθυμούσα να σας καταστήσει χρησίμους εις την Πατρίδα Σας διατάττει να γίνετε και σεις συμμέτοχοι του παρόντος αγώνος...».²⁹ Και τελείωνε την εγκύκλιό του προς αυτούς με την απειλή ότι όποιος δεν υπάκουε στην εντολή της Κυβέρνησης «ο τοιούτος θέλει επισύρει εις τον εαυτόν του όλην την αγανάκτησιν και καταδρομήν της».³⁰

Ο Στέφανος Καλαμίδας σε επιστολή του προς τον αδελφό του Κων/νο, για το ίδιο γεγονός, θυμάται: «... Ήλθεν άλλη διαταγή ότι ήλθεν ο Ιωάννης Καποδίστριας και να μεταβώμεν όλος ο στρατός εις Σαλαμίνα εκτός οικογενειών, ήλθεν ο ναύαρχος Μιαούλης με δίκροτον και μας πήρεν και τα καταδρομικά περάματα και μίστεκα και γολέτες και μετέβημεν εις Σαλαμίνα, εβαθμολόγησεν ως είχεν ο καθείς στρατιώτες, ημεείς δυστυχώς δεν

²⁸ Βλ. Ελισσάβετ Τσακανίκα, ό.π., σ. 65. και Βλ. Βουρνάς, Ιστορία της νεώτερης και σύγχρονης Ελλάδας, ό.π., τ. Α', σ. 242.

²⁹ Βλ. Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη, Η ολιγόχρονη απελευθέρωση της Θάσου το 1828, «Θασιακά», τ. 13^{ος} (2006), σ. 542.

³⁰ Βλ. Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη, ό.π., σ. 542.

ευρέθημεν με πολλούς στρατιώτας και ελάβομεν ως σοι έγγραφα βαθμούς...». ³¹ Ο Απόστολος Καλαμίδας κατατάχθηκε στην 7^η Χιλιαρχία με το βαθμό του εκατόνταρχου, ³² ενώ στα τρία μικρότερα αδέρφια του απονεμήθηκαν ο βαθμός του πεντηκόνταρχου στους Γώγο και Αλέξη, και του εικοσιπένταρχου στον Στέφανο. ³³

Οι αγωνιστές-πειρατές του καπετάν Αποστολάρα, που έγιναν ελευθερωτές της Θάσου τους τρεις πρώτους μήνες του 1828, δεν υπάκουσαν στην εντολή του Ι. Καποδίστρια. Η φιλοκέρδεια και το εύκολο κέρδος τούς αποθράσυνε. Η πλεονεξία και το αίσθημα της ανεξαρτησίας τούς οδήγησε στην ασυδοσία, στην ανυποταγή και στην ανταρσία. Ήθελαν, μάλιστα, να παραμείνουν και να εκμεταλλεύονται το νησί, γι' αυτό και προτείνουν στο Δ. Σταγειρίτη, αν πωληθούν οι πρόσοδοι της Θάσου, να τις αγοράσει για λογαριασμό τους, μέχρι του ποσού των πενήντα χιλιάδων γροσίων. Ο Ιωάννης Καποδίστριας, όμως, δεν ήθελε να ανοίξει μέτωπο και με την Αίγυπτο, στην οποία υπαγόταν η Θάσος, αφού είχε να αντιμετωπίσει διπλωματικά με την Τουρκία τη νέα κατάσταση που δημιουργήθηκε με την ανεξαρτησία της Ελλάδας, γι' αυτό κι έδωσε εντολή στον πλοίαρχο Αντώνιο Κριεζή να μεταβεί στη Θάσο με το πλοίο του «*διά να ελευθερώσει και εκείνην την νήσον από τους ναύτας τυράννους της και τα εκεί πειρατικά να συλλάβει*». ³⁴

Οι πειρατές δεν μπόρεσαν να αποφύγουν ληστρικές συμπεριφορές απέναντι των εντοπίων, γεγονός που προκάλεσε τα παράπονα των Θασίων. Ο Αντώνιος Κριεζής εξεδίωξε τους πειρατές από τη Θάσο και το νησί επανήλθε και πάλι στους Τουρκοαιγυπτίους. Τι απέγιναν, όμως, οι Σκοπελίτες που συμμετείχαν στην απελευθέρωση της Θάσου το 1828; αναρωτιέται ο ιστορικός Κ. Χιόνης. «*Προφανώς θα απομακρύνθηκαν, ίσως μερικοί και να παρέμειναν στη Θάσο. Γεγονός είναι ότι οι Σκοπελίτες γνώρισαν τη Θάσο, ενθουσιάστηκαν και μερικοί εγκαταστάθηκαν ή ήλθαν να εγκατασταθούν στο νησί για να ασκήσουν το επάγγελμά τους ή την ναυπηγική τους τέχνη*». ³⁵

Μετά την επικράτηση των Συνταγματικών στην εμφύλια διαμάχη τους με τους Κυβερνητικούς - οι Καλαμιδαίοι είχαν συνταχθεί με τους Συνταγματικούς - η Διοικητική Επιτροπή, στις 28 Μαρτίου του 1832, προβίβασε τον Απόστολο Καλαμίδα σε χιλίαρχο, τον Γώγο σε ταγματάρχη και τον Αλέξη σε υποταγματάρχη. Από το Άργος αποστέλλεται «*προς τον Γενναιότατον Χιλίαρχον κ. Αποστόλην Καλαμίδα*» η ακόλουθη επιστολή: «*Γνωρίζουσα η Εθνική Κυβέρνησις τας θυσίας της οικογενείας σου και ιδιαιτέρως τας ατομικάς σου προς την πατρίδα εκδου-*

³¹ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 118,119.

³² Η εκατονταρχία του Αποστόλη Καλαμίδα αποτελούνταν από 64 αξιωματικούς, υπαξιωματικούς και στρατιώτες. Από τον πίνακα που δημοσιεύονται όλα τα ονόματα, μαθαίνουμε ότι το 1828 ο Αποστόλης Καλαμίδας ήταν 28 ετών, ο Γώγος 26, ο Αλέξης 24 και ο Στέφανος 22 ετών.

³³ Τον Μάιο του 1829 ο Στέφανος Καλαμίδας «*παραιτήθη της στρατιωτικής υπηρεσίας, μη υποφέρων να βλέπη τον εαυτόν του τόσον αδικημένον να τιμάται με τον του υπαξιωματικού βαθμόν εικοσιπένταρχου (λοχία)*, ενώ οι όμοιοί του έχαιρον τον του λοχαγού και ανωτέρους». Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 130.

³⁴ Βλ. Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη, Η κοινότητα Θεολόγου Θάσου από την εμφάνισή της έως την απελευθέρωσή της, Καβάλα 2020, σ. 87.

³⁵ Βλ. Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη, Σκοπελίτες στη Θάσο μετά την επανάσταση του 1821, «Θασιακά», τ. 14^{ος} (2014), σ. 540.

λεύσεις σου, έκρινε άξιον να σε προβιάσῃ εἰς τον βαθμόν του χιλιάρχου». ³⁶ Λίγους μήνες αργότερα, οι Καλαμιδαίοι έρχονται σε ρήξη με τον συμπολεμιστή τους, χιλίαρχο, Γεώργιο Ζορμπά και αποχωρούν από το σώμα των Θεσσαλομαγνήτων και από το στράτευμα συνολικά. Με την εγκατάσταση του Όθωνα στον θρόνο, ο Απόστολος και ο Στέφανος Καλαμίδας θα παρουσιαστούν αυτοπροσώπως στον πρώτο βασιλιά της Ελλάδας, αιτούμενοι την αποκατάστασή τους στις τάξεις του στρατού, με την απόδοση σ' αυτούς των βαθμών που τους αναλογούν για τις μέχρι τότε υπηρεσίες, για να λάβουν την απάντηση από τον Όθωνα «το στάδιον είναι ανοικτόν...». ³⁷ Αποκαρδιωμένοι από τη στάση της επίσημης πολιτείας, οι Καλαμιδαίοι θα ασχοληθούν, συνεχίζοντας την οικογενειακή παράδοση, με το επάγγελμα του ναυτικού, απαξιώνοντας να μας αφήσουν περισσότερες πληροφορίες για τα «ανδραγαθήματά τους». ³⁸

Η πειρατεία, αν και περιορίστηκε, συνεχίστηκε και στα επόμενα χρόνια. Το 1840 ο ναύαρχος Κων/νος Κανάρης με ατμοκίνητο πολεμικό πέτυχε να εξοντώσει τους πειρατές της Γιούρας, που διέθεταν 3 - 4 καράβια. Πολλοί από αυτούς αιχμαλωτίστηκαν, αρκετοί σώθηκαν με βάρκα στο Άγιον Όρος, από όπου διασκορπίστηκαν σε διάφορες ελληνικές περιοχές. Μερικοί προτίμησαν τη Θάσο, που τη γνώριζαν αρκετά καλά από προηγούμενες επισκέψεις τους. Στον Θεολόγο κάνουν την εμφάνισή τους τέτοιοι αγωνιστές-πειρατές, οι οποίοι παντρεύτηκαν εντόπιες γυναίκες και εγκαταστάθηκαν μόνιμα στο χωριό αυτό. Αναφέρουμε τις οικογένειες του Δόμπρου, του Μανωλίτσου, του Καλαμίδα, του Ζορμπά, του Κουζή, του Μπαρούτη, του Χριστοδούλου κ.ά.

Μια από τις οικογένειες αυτές, που αποτελεί και το θέμα της παρούσας εργασίας, είναι η οικογένεια Καλαμίδα, η οποία, όπως γνωρίσαμε, είχε προσφέρει μεγάλες εθνικές υπηρεσίες στην επανάσταση του '21. Πότε ήλθε κι εγκαταστάθηκε στη Θάσο, δεν μας είναι γνωστό. Ήλθε το 1840 ή στα επόμενα χρόνια, όταν οι πειρατικές επιδρομές είχαν περιορισθεί και αναφέρονται μόνο ελάχιστες; Πάντως μέχρι το 1839 οι Καλαμιδαίοι ζουν ως πρόσφυγες στη Σκόπελο. Το 1839 η οικογένεια τού Δημητρίου Καλαμίδα εγκατέλειψε το νησί των Βόρειων Σποράδων και εγκαταστάθηκε στη νεοϊδρυθείσα από αυτούς Νέα Μιτζέλα ή Αμαλιάπολη στη δυτική ακτή του Παγασητικού. Στη Σκόπελο παρέμεινε ο αδελφός του Δημητρίου Καλαμίδα, Κυριαζής, και τα παιδιά του. Πιθανόν, ένα από τα παιδιά αυτά, με το όνομα Ιωάννης, να ήταν και ο πρώτος Καλαμίδας που εγκαταστάθηκε στη Θάσο.

³⁶ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 140, 141.

³⁷ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 150.

³⁸ Βλ. Γεωργίου Τσολάκη, ό.π., σ. 150. Το 1836 αποδόθηκε στον Γώγο Καλαμίδα από τον Όθωνα, ως τιμητική διάκριση για την προσφορά του στην επανάσταση «αριστείον (αργυρούν)». Ό.π., σ. 153.

Σύμφωνα με τον ιστορικό Κων/νο Χιόνη, ο πρώτος από τους Καλαμιδαίους που εγκαταστάθηκε στον Θεολόγο, ήταν ο οπλαρχηγός Ιωάννης Καλαμίδα.³⁹ Γραπτές μαρτυρίες, ωστόσο, για το γεγονός αυτό δεν έχουμε. Η άποψή μου είναι ότι ο Ιωάννης Καλαμίδας ήταν γόνος της οικογένειας του Κυριαζή Καλαμίδα, δεδομένου ότι στην οικογένεια του πολέμαρχου - αντιστράτηγου Δημητρίου Καλαμίδα δεν υπήρχε κάποιο μέλος με το όνομα Ιωάννης. Επαληθεύονται έτσι και οι προφορικές πληροφορίες των απογόνων του Θεολόγου που, αν και ξεθωριασμένες από τον χρόνο, θέλουν τη Σκόπελο ως πιθανό τόπο προέλευσης των Καλαμιδαίων της Θάσου. Πληροφορίες άλλες για τον Ιωάννη Καλαμίδα δεν έχουμε. Οι μαρτυρίες αρχίζουν από τον γιο του Δημήτριο, ο οποίος παντρεύτηκε την Αικατερίνη Δόμπρου και απέκτησε τρία παιδιά, τον Ιωάννη, που γεννήθηκε το 1860, τον Γεώργιο, γεννημένο το 1867 και τον Δημήτριο, γεννημένο 1874.

Για τον Ιωάννη μαθαίνουμε ότι προβαίνει σε αρκετές αγορές ακινήτων στον Θεολόγο και τα Κοίνυρα, αγορές που συνεχίζει και η σύζυγός του Σουσάνα.

Για τον Γεώργιο Καλαμίδα δεν έχουμε σχετικές μαρτυρίες, ενώ για τον Δημήτριο γνωρίζουμε ότι γεννήθηκε το έτος που σκοτώθηκε ο πατέρας του στον Σκαλοφόρο των Κοινύρων. Ποια ήταν η αιτία του φόνου του Δημητρίου Καλαμίδα; Ήταν ξεκαθάρισμα λογαριασμών για προσωπικούς λόγους; Τον σκότωσαν οι πειρατές επειδή τους εγκατέλειψε και τον εντόπισαν στη συνέχεια στον Σκαλοφόρο, όπου έβοσκε τα ζώα του στα ιδιόκτητα χωράφια του, ή απλά έπεσε θύμα μιας πειρατικής επιδρομής; Ο φόνος του, πάντως, ήταν γνωστός, αφού όλοι οι απόγονοί του τον ανέφεραν στις διηγήσεις τους. Δεν προσδιορίζουν τον χρόνο της δολοφονίας του. Αν λάβουμε, όμως, υπόψη ότι ο τελευταίος γιος του γεννήθηκε το 1874 και έλαβε το όνομα Δημήτριος, συμπεραίνουμε ότι η γέννηση αυτού του παιδιού του πρέπει να έγινε μετά το θάνατό του, γι' αυτό και το νεογέννητο έλαβε το όνομα του σκοτωμένου πατέρα του, φαινόμενο που παρατηρείται σε τέτοιες περιπτώσεις. Επομένως ο φόνος του πρέπει να έγινε ή στα τέλη του 1873 ή το 1874.

Ο Ιωάννης Καλαμίδας απέκτησε τρεις γιους, τον Δημήτριο, γεννημένο το 1900, τον Νικόλαο, γεννημένο το 1902, και τον Λεωνίδα, γεννημένο το 1914. Ο Γεώργιος απέκτησε πέντε παιδιά, την Ευδοξία, την Ελισάβετ (1890-1979), την Σωτηρία, γιαγιά από τη μητέρα μου (1896-1968), τον Δημήτριο (1905-1985) και τον Ιωάννη (1908-1973). Ο Δημήτριος απέκτησε ένα παιδί, τον Διαμαντή.

Από το ίδιο οικογενειακό δένδρο των Καλαμιδαίων κατάγεται και ο Ιωάννης Καλαμίδας, ο οποίος παντρεύτηκε και εγκαταστάθηκε στην Καλλιράχη. Στις 26 Δεκεμβρίου 1910, που συνήλθε η Γενική Συνέλευση των Θασίων στον Λιμένα, ύστερα από πρόσκληση του διοικητή του Ιερού Βακουφίου Θάσου, ο Ιωάννης Καλαμίδας συμμετέχει στις εργασίες εκπροσωπώντας την Καλλιράχη. Στον εκλογικό κατάλογο του 1915 δεν αναφέρεται.

³⁹ Βλ. Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη, Η κοινότητα Θεολόγου Θάσου από την εμφάνισή της έως την απελευθέρωσή της, Καβάλα 2020, σ. 237.